

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1887. Första Kammaren. N:o 6.

Onsdagen den 1 Juui.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 25 sistlidne maj.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande och memorial:
n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel; samt

n:o 26, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 7 a.

Föredrogs och godkändes statsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden:

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ersättning till förre fänjunkaren Carl Ulrik Bergstedt för omkostnader, dem han såsom innehafvare på lön af sergeantsbostället Luggavi n:o 1 i Örebro län fått vidkännas för boställets deltagande i ett vattenafledningsföretag;

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af hospitalslägenheterna Åhus n:is 9 och 10 a i Kristianstads län;

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter målaren Per Adolf Stockenberg från Sundsvall;

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Erska Öster- och Bergsgården i Elfsborgs län;

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en del af Tånga hed samt försäljningssummans använ-

dande till inköp af nytt skjutfält för göta artilleriregemente vid Remmene i Vestergötland;

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om egande- och dispositionsrätten till sådant under bruk skatteköpt hemman, till hvilket bruksegaren från åbon inköpt åborätten;

n:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af indragna militiebostället $\frac{1}{16}$ mantal Skälö i Kopparbergs län; samt

n:o 25, i anledning af väckt motion om befrielse för rusthållarne vid andra lifgrenadierregementet att bekosta exercisammunition.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 27 och 28 nästl. maj bordlagda utlåtande n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

1 punkten.

Bifölls.

2 punkten.

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.*

Herr statsrådet Ryding: Den fråga, som här föreligger, är ju icke ny, hvarken för regeringen eller för Riksdagen. Redan 1876 inkom generalfältygmästaren och chefen för artilleriet med ett underdånigt memorial till Kongl. Maj:t, uti hvilket han fäste uppmärksamheten på vigten af att ordna fästnings- och positionsartilleriet på annat sätt, än dittills egt rum. Regeringen befallde honom då inkomma med fullständigt förslag, och 1877 inkom det första förslaget om fästnings- och positionsartilleriet; men som det var fotadt på det då af en komité utarbetade förslaget, att grunda arméns organisation på allmän värnpligt och som en dylik organisation icke kunde genomföras, fick generalfältygmästaren befallning att inkomma med nytt förslag, grundadt på de bestående förhållandena, och vid 1880 års riksdag framlades första gången för Riksdagen förslag om särskildt fästnings- och positionsartilleri. Riksdagen svarade då, att den väl behjertade förslaget, men med fäst afseende på att det vore så många frågor rörande armén, som behöfde tillgodoses på annat sätt, och det vore skäl uti att i sin helhet taga alla dessa frågor i betraktande, begärde Riksdagen ett fullständigt förslag till arméns ordnande. Ett sådant förslag framlades första gången år 1883, och redan deri föreslogos sex fästningskompanier, hvardera om 100 man, hvaraf fyra kompanier skulle förläggas vid Vaxholm och två på Karlsborg. Huru detta förslag mottogs af Riksdagen, derom behöfver jag ej erinra. Meningen tycktes emellertid då vara den, att det vore bättre genomföra förbättringarna partielt. 1883 års förslag föll, och på grund af uttalandet om att de partiella förbättringarnes väg vore att föredraga, framlades redan vid 1884 års riksdag återigen förslaget om fästnings- och positionsartilleriets ord-

nande. Uti det anförande till statsrådsprotokollet, hvarpå framläggandet af detta förslag grundade sig, uttalade chefen för landförsvarsdepartementet, att de största bristerna i afseende å vårt försvars organisation vore, för det första, det sätt, hvarpå beväringens inskrifning och redovisning vore ordnad, för det andra, sättet för fästningsartilleriets ordnande och, för det tredje, bristerna i afseende å trängen och kavalleriet. År 1885 framlades förslaget åter; vid 1886 års riksdag likaså, ehuru, med anledning af de sämre ekonomiska förhållanden, som förefunnos i landet, fästningsartilleriet fränskildes positionsartilleriet och, precis på samma sätt som nu, framlades endast förslag om fästningsartilleriet.

Detta åter och återigen upprepade framläggande af förslag om fästningsartilleriets ordnande, nu skildt från positionsartilleriet, visar tillräckligt tydligt för hvar och en, som icke tror att det är för nöjes skull man står och kämpar med Riksdagen, att förslaget är af vigt, och i afsigt att framhålla denna vigt ber jag att få taga kammarens tid något i anspråk för att redogöra för Vaxholms ändamål och läge samt Vaxholms topografi. I alla länder har man ansett det vara af vigt att skydda hufvudstaden mot hastiga och oförmodade öfverfall af en infallande fiende. Det är ju också en gifven sak, att det ställe, der styrelsens alla grenar sammanlöpa, ju är för fienden af största vigt att kunna redan vid krigets början intaga, ty derigenom förlamas styrelsen och såmedelst naturligtvis äfven försvaret. Ännu på den tiden, då Stockholm icke låg vid gränsen af Sverige, utan vi hade provinser rundt omkring Östersjön, på hvilket haf vi voro herrar och som vi beherskade med våra flottor, ansåg man inloppet till Stockholm böra försvaras, och befästandet af Vaxholm förskrifver sig ända från 1540-talet. Oaktadt vi då voro herrar på Östersjön, fann man vigten här af. Sedan dess har magtställningen betydligt ändrats. Stockholm ligger nu vid gränsen af Sverige; vi äro icke mer herrar på Östersjön. Hvad som var viktigt under fordna förhållanden, måste vara ännu viktigare nu. Vaxholms ena ändamål är därför att skydda hufvudstaden mot en *coup-de-main*.

Dess andra ändamål måste vara klart för hvar och en, som något litet studerat eller sökt sätta sig in uti våra militära och våra försvarsförhållanden. Det bästa sättet för fienden att afskära vårt försvar vore, om han, stödd på en flotta, kunde framtränga längs mälaredalen, och det var insigten härom, som föranledde anläggandet af Stockholm såsom ett »*lås för Mälaren*». Stockholm anlades då befästadt, men, då Stockholm nu ej längre är befästadt, har det blifvit Vaxholms rol att, på samma gång det skyddar Stockholm, hindra fiendens flottor att inkomma i Mälaren och såmedelst på samma gång försvåra hans framträngande i mälaredalen.

Men Vaxholm har ännu ett tredje ändamål. Sverige saknar befästningar å hela sin östersjökust utom vid Karlskrona. Från Karlskrona till Haparanda finnes icke någon punkt, der en flotta kan, i händelse af behof, söka skydd innanför några befästningar utom vid Vaxholm, intet ställe, der flottan kan, skyddad, löpa in för att reparera eller förse sig med nya förråd utom i skydd af

Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm —
Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

Vaxholms kanoner. Det är således för att gifva flottan skydd i händelse af behof och för att bereda den mera frihet i sina operationer i Stockholms skärgård, som försvaret af Vaxholm är nödvändigt. Vaxholms ändamål är således 3-faldigt: icke endast att skydda Stockholm, utan äfven att hindra fiendens framträngande i målaredalen samt att bereda flottan mera frihet i sina operationer.

Betraktar man härefter något närmare de topografiska förhållandena vid Vaxholm, finner man, att tre segelleder, farbara för djupgående fartyg, föra förbi Vaxholm till Stockholm. Den vestligaste, Resareström, är icke försedd med några större permanenta befästningar. Dess försvar är hänvisadt till allenast försänkningar i tre rader, som skola hindra en fiendtlig flotta att framgå derigenom och vidare genom Pålsundet. Men dessa försänkningar måste försvaras genom batterier, uppkastade på flera ställen. Den mellersta segelleden, det s. k. *Kodjupet*, förer förbi Vaxholms fästning. För att skydda detta inlopp finnes dels Vaxholms fästning, dels Rindö redutt och dels tre jordbatterier på olika öar, skyddande olika försänkningar i och krökningar af segelleden. Slutligen finnes på högra flygeln det s. k. *Oxdjupet*, till att börja med stängdt medelst försänkningar, men sedan, då Fredriksborgs-verken anlades, öppnadt för genomfart. Sedermera har denna farled åter försetts med sammanhängande försänkningar, för att återigen öppnas och förses med en permanent befästning, Oscar-Fredriksborg. För att nu skydda alla dessa inlopp och för att kunna tillgodogöra sig hvad den nya krigshistorien lärt, nemligen att man, om man vill envist försvara en fästning, icke skall släppa fienden nära in på fästningen, utan tvinga honom att börja sina anfall på yttre, långt framför fästningen uppkastade verk, äro nya batterier redan uppförda eller under uppförande och, i händelse af krig, skola ännu flera nya verk uppkastas, nya blockhus byggas, så att hela fronten från Danderyds-landet till in på Vermdön kan anses såsom Vaxholms försvarsområde, och detta är ett ganska vidsträckt område. Batteriernas antal i händelse af krig uppgå till öfver 20 utom de permanenta befästningarna.

Det s. k. döda försvaret är således, eller kan, i händelse af krigsutbrott, blifva ganska väl tillgodosedt, men jag vill härvid erinra om den gamla romaresentensen att »inga murar äro obestigliga, om ingen hindrar gerningen». Det är denna axiomatiska sats, som vi illa beakta, då vi lemna försvaret af Vaxholm sådant det nu är. Låt om oss taga i betraktande den nuvarande försvarsstyrkan derstädes. *Manskapets* antal går upp till 200; afräknar jag derifrån den oundvikliga afdragsprocenten, som alltid måste tagas i beräkning vid truppers mobilisering, nemligen afdrag på grund af sjukdom, vakanser, m. m. och som vanligen beräknas uppgå till 10 procent, blir manskapets antal 180. Då nu kanonernas antal i de olika verken, när befästningarna äro fullt bestyckade, uppgår till 373, så inses lätt att det icke finnes ens en artillerist till hvarannan kanon. Kanonernas servis*kommer således vid ett stort antal pjäser att utgöras af *endast* beväring, beväring med för närvarande 36 dagars, men framdeles kanske något längre öfningstid, och vid de

öfriga kanonerna af en stamartillerist och beväring. *Det finnes således icke ens en stamartillerist att sätta såsom befälhafvare vid hvarje kanon.* Och detta på samma gång som artilleriets materiel blifvit så komplicerad, att en fastläsning af mekanismen lätt kan ega rum. Sådana pjäser skola nu lemnas i händerna på mindre väl öfvadt folk. Är detta rätt? Genom den nu föreslagna förstärkningen — ty det är endast en förstärkning, ej en nyuppsättning, som begärts — kommer det åtminstone att blifva en man till hvarje kanon att tjenstgöra såsom pjesebefälhafvare. Hvad *underbefälet* angår, så stiger antalet af både underofficerare och konstaplar nu till 32. Det räcker således icke till att lemna *en* underofficer i hvarje batteri eller kasematt. Kan sådant försvaras? I det nya förslaget är underbefälets antal fördubbladt, hvarigenom det blir möjligt att åtminstone kommendera en till hvarje batteri eller kasematt. Hvad underofficerarne för öfrigt angår, så äro de icke *fast anstälde* vid fästningskompanierna, utan de äro anstälde vid svea artilleriregemente, och det kan mycket lätt hända att de, sedan de en tid tjenstgjort vid Vaxholm, förflyttas från fästningsartilleriet till fältartilleriet. Hvad åter detta kan betyda, skall jag visa när jag nu kommer till officerarne. *Officerarne* hafva fått sin utbildning vid fältartilleriet. Subalternerna kommenderas på kort tid — i bästa fall ett år — till tjenstgöring vid fästningarna, för att sedan återgå till fältartilleriet. Der söka de sin framtid, helt naturligt, emedan det der finnes högre befälsplatser och följaktligen bättre förmåner att vinna. Det är under sådana omständigheter helt förklarligt, att de icke egna sig åt fästningsartilleriets studium så som behöfligt vore. De känna sig mera dragne åt fältartilleriet, och derpå kan ingen undra; de hafva der fått sin militära uppfostran, der söka de sin framtid. Kan det vara skäl att detta tillstånd får fortvara, då, mig veterligen, Sverige nu är det enda land i Europa, der icke fästningsartilleriet är skildt från fältartilleriet? Denna skilsmessa har i allmänhet skett efter 1870—71 års krig. Den lätthet, hvarmed de franska fästningarna intogos, förvånade såväl vän som fiende. Och man fann snart orsaken dertill. Efter de första nederlagen, som den franska armén led, då nya arméer måste sättas upp, drogs det å fästningarne förlagda artilleriet från fästningsförsvaret till fältarmén, och fästningarnas försvarande öfverlemnades åt ett inskränkt antal artillerister och mobilgardister. Fästningarne blefvo illa försvarade, intogos lätt. Detta bör varna oss för att ställa till så att det går på samma sätt hos oss. Genast efter kriget skildes i Preussen fästnings- och fältartilleriet. Frankrike följde exemplet och på samma sätt andra länder.

Det säger sig för öfrigt sjelft att, då man vet att hvarje kanon har sina säregna egenskaper, som man måste känna, om man skall kunna taga ut fulla verkan af kanonen, och då fästningarnas bestyckning skiljer sig från fältartilleriets, det är synnerligen nödvändigt att hafva vid fästningarna ett särskildt befäl, som egnat sig åt studiet af och inhemtat kannedomen om dessa kanoner. Detta är desto angelägnare, som kanonerna hafva flera olika ändamål att upp-

Anslag till en fästningsartilleribataljon å Vaxholm—Oscar-Fredriksborg.

(Forts.)

Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm —
Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

fylla. Det behöfves grofva kanoner att bryta sidorna på pansarfartygen, mindre grofva och kulsprutor att vändas mot folket. I alla länder äro fästningarna bestyckade med en mångfald af kanoner. Antalet kanoncenter uppgår till ett tio- eller tjugutal vid hvarje fästning. På Vaxholm finnas väl 20 olika slags kanoner, alltifrån de grofva pansarbrytarna till kulsprutorna. En officer, kommanderad på ett år, kan icke hinna lära känna alla dessa slag. Och det är icke säkert att ens en sådan officer finnes der, när kriget bryter ut. Han kan då vara kommanderad på fältartilleriet. Derjemte är det nödvändigt att känna de olika sundens djup; förskansningarna, lättheten och svårigheten att genombryta dem. Det fordras att känna terrängen kring fästningen fullständigt. Af allt hvad jag här sagt bör framgå, att det är af nöden att hafva ett särskildt befäl, åt hvilket man kan anförtro fästningens försvar. Arbetets fördelning gagnar här som annorstädes. Det fordras kännedom och vana för att handhafva den bestyckning som finnes. Det är för sent att tänka på att ordna ett sådant försvar vid krigets utbrott. När kriget börjat, är det så många främmande förhållanden, som påkalla uppmärksamheten, att det behöfves att en del saker gå genom vanans magt.

Det är, säger mängen, just icke det vi vilja hindra, att man på Vaxholm ordnar en fästningsbataljon, men, säger man, hvarför icke dertill taga ett infanteriregemente, ett af gardena till exempel? Det vore ett botemedel, som kanske kunde hjälpa på Vaxholm, men som skulle stjelpa på annat håll, ty ingen kan visa att vi hafva för mycket staminfanteri, hvarken relativt i förhållande till den beväringstyrka, som kan fylla leden i händelse af krig, eller i förhållande till den fiendtliga styrka, som vid ett fiendtligt infall kan föras hit. Man säger vidare, att man ju kunde flytta öfver ett par batterier från fält- till fästningsartilleriet; »vi kunna icke använda så mycket artilleri i den terräng vi hafva». Mine herrar, vi hafva icke nog fältartilleri för att våga taga ett sådant steg. Först genom den nya beväringsslagen, som medgifver oss använda för detta stamsoldater intill 32 års ålder, har det blifvit möjligt att mobilisera de 30 fältbatterier som finnas. Detta gör 180 kanoner. Räkna jag nu icke den mobiliserade armén till mer än 70,000 man, gör detta icke mer än $2\frac{1}{2}$ kanon per tusen man. Detta är enligt mitt förmenande för litet i förhållande till utlandet och det blir relativt ännu mindre, då man vet, att ett artilleri behöfves kraftigare, talrikare, i samma mån truppen är mindre utbildad. För vår föga öfvade beväring måste ett kraftigt artilleri finnas, såsom ett godt stöd, och dock komma vi icke upp till mer än $2\frac{1}{2}$ kanon per tusen man, under det till exempel Frankrike har $4\frac{1}{2}$ kanon per tusen man och Tyskland, som hade 4 kanoner per tusende förlidet år, ansett detta för litet och därför nu äfven ökat antalet för att komma i jembredd med Frankrike. Jag tror, att de, som säga sig vilja hjälpa Vaxholm, men hänvisa till sådana utvägar, mera föra det ordet på sina läppar än i sitt hjerta.

Sedan jag nu visat huru det är stäldt med Vaxholms försvar, är jag öfvertygad att hvar och en, som inser att denna fästning bör försvaras, och att det icke är väl stäldt som det nu är, att hvar och en, som icke tror på en evig fred, utan inser att Östersjön kan blifva tummelplatsen för fiendtliga flottor, och som också inser, att en neutralitet, för att upprätthållas, måste vara beväpnad, så att man åtminstone kan visa tänderna, om så skulle behöfvas, icke kan neka sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t här föreslagit, och både såsom krigsminister och såsom ledamot af kammaren yrkar jag därför, herr grefve och talman, bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)*

Herr Mankell: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag skall i motsats till den siste ärade talaren yrka bifall till utskottets förslag, hvilket afstyrker anslaget beviljande, och tror jag mig kunna till de skäl, som af utskottet auförts, lägga andra och kanhända ännu kraftigare.

Jag har för min del ingenting att invända emot att en särskild fästningsartilleribataljon inrättas på Vaxholm och inser äfven till fullo denna fästnings stora strategiska vikt och betydelse. Jag har deremot så mycket mindre att nu invända, som krigsministern vid denna riksdag lösryckt frågan om fästningsartilleriets organiserande från den om positionsartilleriets, hvilka båda vapenslags förening jag af taktiska skäl ansett olämplig. Men detta hindrar mig ej att behålla min vid föregående riksdagar yttrade åsigt, att Kongl. Maj:t och krigsstyrelsen måste hafva tillräckliga medel till sitt förfogande att genomföra samma organisation, utan att begära särskildt anslag dertill.

Jag vill vid detta tillfälle ej hänvisa till de af mig så kallade okontrollerade medlen, hvilka årligen uppkomma genom besparingar å fjerde hufvudtiteln, genom behållningar å reservationsanslagen, genom de så kallade uppbörds- och försäljningsmedlen och genom landtförsvarets kassor och fonder, ehuru de årligen gå till en så stor summa och så säkert inflyta, att man med dem skulle kunna bestrida de ifrågasatta nya anslagsfordringarna. Men jag ber att få erinra om den öppna fullmagt, 1885 års Riksdag gaf krigsstyrelsen i afseende på förfogande öfver de tillgångar, som uppkommo genom de då vidtagna reformer i afseende å rekryterings- och aflöningsförhållandena vid de garnisonerade regementena. På regeringens hemställda beslöt Riksdagen nemligen ungefär följande skrifvelse: »Då förenämnda föreslagna sätt för de garnisonerade truppernas antagande m. m. antagligen skulle i det hela åstadkomma besparing, i förening med större tillgång vid krigstillfälle på öfvadt manskap, har Riksdagen, utan att besluta ändring i anslagen, velat påpeka det önskliga deri, att omförmälda grunder måtte vinna tillämpning så snart och i så vidsträckt mån, som förhållandena kunna medgifva.» Derjemte antyde Riksdagen, liksom statsutskottet, i skrifvelsen, att samtliga anslag, som utgå till de värfvade trupperna, skulle kunna få ändras och jemkas samt tagas i disposition för de vid den värfvade armén förekommande behof.

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.*

(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet medgaf äfven i den kongl. propositionen vid 1885 års riksdag, att genom detta rekryterings- och aflöningsätt betydliga besparingar skulle kunna uppstå, och antydde sjelf att de till en början borde kunna beräknas till 500,000 kronor, hvilket belopp dock sedermera skulle kunna ytterligare förstoras. För den, som åhörde diskussionen och medföljde förhandlingarna vid samma riksdag, måste det förefalla otvifvelaktigt hafva varit Riksdagens mening, att Kongl. Maj:t vid den nya eller förändrade organisation, som gjordes inom artilleriet, så vidt möjligt måtte hålla sig vid de dåvarande anslagen; och denna mening har Riksdagen allt sedan år från år konsekvent tillämpat i afseende på anslagen till artilleriet.

Det ligger ock i sakens natur, att sådana besparingar måste uppkomma, som möjliggjorde nya corpsers uppsättande. Man bör ihågkomma den hufvudgrund, hvarpå nämnda nya organisation byggdes. I stället för att hålla truppens hela styrka under vapen, skulle man nemligen endast underhålla de skolor, som voro nödvändiga för manskapets utbildning. Genom ett enkelt exempel skall jag försöka göra min mening tydligare. I stället för att vid artilleriet, såsom för närvarande, hålla 3,000 man under fanorna, skulle man hafva blott t. ex. 2,000 man eller två årsklasser å 1,000 man; och det är tydligt, att genom att hålla endast denna mindre styrka skulle en stor besparing uppkomma.

Men ej nog härmed. En betydligt ökad tillgång af manskap måste jemväl uppstå genom den vid 1885 års riksdag antagna värnpligtslagen, som förpligtade stamsoldat att i händelse af mobilisering tjenstgöra intill 32 års ålder eller i medeltal tolf år, hvarigenom vunnos tolf årsklasser. Äfven detta förhållande skulle möjligen genom en sifferuppgift kunna uttryckas sålunda, att då man nu vid mobilisering endast har tillgång till 3,000 artillerister, skulle man genom det nya sättet få en tillgång af omkring tolf årsklasser å 1,000 man, minskade med den årliga afgången under värnpligtstiden. Man skulle således få 12,000 man, minskade med den vanliga afgången, beräknad till ungefär 2,000 man, eller omkring 10,000 man disponibla trupper.

Krigsstyrelsen borde således hafva till sitt förfogande tillräckligt både penningar och manskap att uppsätta ej endast den nu ifrågasvarande fästningsartilleribataljonen, utan äfven andra corpsers vid artilleriet.

Man ville visserligen under den diskussion rörande denna fråga, som vid föregående års riksdag egde rum i denna kammare, göra troligt, att så mycket stamtrupper skulle behöfvas vid artilleriets mobilisering, att nyssnämnda styrka helt och hållet ginge åt till fältartilleriet och ingenting blefve öfrigt för fästningsartilleriet. Detta antydtes äfven nu af krigsministern. Men jag kan icke förstå, på hvad grund denna beräkning uppgjorts. Jag frågade förra året efter denna grund, men fick ej svar på min fråga. Jag vågade då antaga, att man uppgjort densamma efter 1875 och 1883 års omfattande förslag, hvilka verkligen fordrade en så stor styrka för fält-

artilleriet som 10,000 man. Men jag kan icke fatta att vid det fältartilleri, som vi skulle organisera till vår nuvarande armé af omkring 70,000 man, man skulle behöfva en så betydlig siffra.

I alla händelser har man underskattat den betydliga tillgång i manskap, man har i beväringen. Äfven om man verkligen skulle hafva behof af 10,000 man för artilleriet, så bör man dessutom kunna hafva 10,000 man beväring; och så liten öfning densamma än må ega, kan den dock användas till en mängd befattningar, som icke fordra särskild militärisk färdighet.

För mig synes det sålunda gifvet, att tillräckligt både manskap och penningar här finnas till den föreslagna organisationen, och därför tager jag mig friheten att vid denna riksdag, såsom vid de föregående, på förut anförda grunder yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt och bifall till utskottets hemställan.

Jag vill i sammanhang härmed nämna att jag anser, att på artillerianslaget äfven finnas tillräckliga tillgångar att bekosta utgifterna för vapnets skjutskolor; men då ingen af utskottets ledamöter reserverat sig mot anslaget till dem, tjänar det till intet att här nu göra yrkande om afslag, hvarför jag endast vill hafva min mening härom antecknad till kammarens protokoll.

Friherre Leijonhufvud: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag skall börja med att begära bifall till den reservation, som afgifvits af en stor del af Första Kammarens ledamöter i utskottet med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag.

Efter den omständliga historik och utredning af frågan, som lemnats af herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, vill jag ej upptaga kammarens tid dermed. Jag vill endast påminna derom, att allt sedan skjutvapnets uppkomst har det varit dessa skjutvapen, som bestämt krigskonstens utveckling i olika grenar, och under det sista århundradet har det varit hufvudsakligen artilleriet, som i detta afseende varit afgörande, Undan för undan hafva förändringar skett uti detta vapen, och särskildt i våra dagar, sedan man börjat med bakladdningspjäser, har det blifvit mycket mer kompliceradt än förut. För att handtera sådana kanoner med lång skottvidd och kompliceradt maskineri måste det vara öfvadt manskap; det går ej an att dertill sätta beväring, ej heller infanterisoldater. De förstå sig ej på kanoner. Äfven om de äro öfvade i bruket af andra skjutvapen, äfven om de äro inöfvade i sjelfva manipulationen, så kunna de ej därför nöjaktigt skjuta med kanoner. Hvar och en, som handterat ett skjutvapen, vet hvilken tid och öfning erfordras för att lära sig skjuta på långa distanser. På samma sätt med artilleriet. Hvad nytta göra kanonerna, om de serveras af personer, som icke kunna skjuta? Vi kunna vara förvissade om att våra fiender ej mot oss skicka öfvadt folk. De hafva ej råd att kasta bort sin ammunition, utan att den gör verkan. Säkert är, att få vi ett krig, kommer fienden att uppträda med en ganska betydlig styrka, och landsätter han en del deraf vid Vaxholm, så blir det hans bemödande att först sätta sig i besittning af de sunden

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)*

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)*

omgifvande öarne. Förhindra vi ej detta och åtnöja vi oss med att innesluta mindre garnisoner uti de små permanenta fästena, så ut-sätta vi dessa redan från början för ett förfärligt bombardement, som, om det ock ej skulle förstöra sjelfva fästningsverken, dock snart skulle aldeles utmatta de fåtaliga besättningarna och sålunda förhindra dem att, så som de borde, försvara de inlopp, till hvilkas stängande hela befästningsanläggningen är gjord. Vore det ett rikt land, som hade ett sådant inlopp som Vaxholms att försvara, så skulle der ganska säkert uppföras en lång rad af permanenta verk, och sannolikt bland dem många jerntorn. Starka jernsköldar och grofva, vridbara jerntorn äro den nutida befästningskonstens sista ord — men af sådant hafva vi endast kunnat skaffa helt litet. Hvad som brister i befästningar måste fyllas med lefvande krafter, med trupper, så utrustade att de kunna förhindra fiendens landstigning i sundens granskap. Försvaret beror därför på att vi hafva ett tillräckligt antal trupper vid Vaxholm, men bland de trupper vi kunna uppställa der måste äfven finnas ett ej ringa antal artillerister och dertill öfvade artillerister för att betjena det ganska talrika artilleri, hvarför platser äro dels redan beredda, dels under utförande.

Herr krigsministern visade i sitt anförande, att vi icke hafva tillfälle att skicka dit förstärkning från fältartilleriet. Det är ock en stor skilnad mellan våra verkliga tillgångar och den ofantliga massa artillerister den siste talaren ansåg oss disponera, men hvilka ej existera annat än i hans föreställning, ty beväringssoldater blifva ej artillerister genom att tjänstgöra i ett par veckor. De kunna nog skickas in i en fästning och blifva ganska användbara vid mångahanda göromål och befattningar, som tillhöra artilleriet, men man kan ej genast och utan lång öfning anställa dem till att servera och rigta kanoner. Deremot äro våra verkliga artillerister få, och det går ej an att från fältartilleriet taga hvad som behöfves vid Vaxholm. Dessutom skulle ej ens dessa fältartillerister vara vana vid sådan tjenst. De vore visserligen bättre än beväring, men dock ovana vid dessa långskjutande kanoner, som användas till bevakning å fästningar. Nutidens fästningsartilleri skjuter ganska väl på en qvart, till och med en half svensk mils afstånd, och i senaste tid har detta artilleri fått en ny och vigtig utveckling genom uppfinningen af de *refflade mörsarne*. Dessa kasta på mycket långt håll, och man använder dem ej gerna på närmare håll än en fyra å fem kilometer. De senast konstruerade hafva visat sig ega en oväntadt stor träffsäkerhet, så att alla projektiler falla inom en ganska begränsad area. Men man måste ock kunna placera denna träffyta hvar man vill, eljest går hela svärmen af projektiler långt ifrån den afsedda platsen. Det är en kinkig sak att handtera dessa pjäser och dertill fordras öfvadt manskap, i synnerhet som mörsarne uppställas så, att de ej ses af fienden, och servisen ofta ej heller ser det mål, hvaremot den kastar, utan måste sigta efter signaler.

Den siste talaren erkände nyttan och vigten af befästningarna vid Vaxholm och Oscar-Fredriksborg och äfven att till dem behöfves folk, och detta var ju hvad man kunde vänta af en gammal

militär. Men han påstod att de behöfliga penningarna till fästningsartilleri-bataljonens uppsättande funnes till Kongl. Maj:ts disposition och om den frågan har jag förr varit i delo med honom. Jag kan icke se, hvar dessa tillgångar skulle finnas. Det är visst sant, att, då chefen för landtförsvarsdepartementet utvecklade sin plan om ändrad organisation af de garnisonerade truppernas rekrytering och aflöning, han beräknade att besparingar skulle uppstå, men jag kan ej finna, att Riksdagen stält dessa besparingar till Kongl. Maj:ts disposition, så att han kan för dem uppsätta nya stamtrupper. Säkerligen skulle ock ett sådant förfarande gifva anledning till en ganska skarp anmärkning från statsrevisorernas sida, och jag har aldrig hört någon, utom den siste talaren, hafva en sådan uppfattning af Kongl. Maj:ts dispositionsrätt öfver besparingarna. — Hvad de reserverade medlen beträffar, så erhållas de från reservationsanslagen, men dessa stå ej till Kongl. Maj:ts förfogande annat än till det ändamål, hvartill de ursprungligen afsetts. Han får använda dem endast till samma anslagstitel, men ej vidare. För uppriktande af fästnings-artillericorpsen kunna de ej användas. Likaså med försäljningsmedlen, hvarom han talade. Sådana hafva funnits, men numera finnas knappt andra än de, som fås genom försäljning af ammunition och hvilka återgå till ammunitionstillverkningen. Om här t. ex. säljas 10,000 patroner från patronförråden, kan ej försäljningssumman disponeras af Kongl. Maj:t, utan den går tillbaka till förråden. Säljas gevär, går beloppet till gevärstillverkningen och användes till nya; och på samma sätt förhåller det sig med alla så kallade reservationer. Det finnes inga, som kunna gå till uppsättning af ny artilleritrupp. Jag kan sålunda ej se, att det finnes några tillgångar för Kongl. Maj:t att använda för förevarande ändamål.

Hvad herr Mankells eget organisationsförslag beträffar, skall jag lemna det åt sitt värde. Förslaget och hans framställning deraf var allt för skizzartadt för att jag skulle kunna få fasta på huru mycket det hade af värde. För min del tror jag det vara mer än problematiskt.

Jag anhåller om bifall till hvad reservationen innehåller.

Friherre Klinckowström: Jag trodde verkligen, att denna diskussion skulle blifva långvarig, därför att jag såg, att nio ledamöter af statsutskottet antecknat sig såsom reservanter, men när så ej skett, nödgas jag begära ordet för att yttra mig om denna ganska viktiga fråga. Jag beklagar dervid mycket, att herr krigsministern nödgas vara frånvarande, emedan jag hade åtskilligt att yttra rörande hvad han senast anförde. Herr krigsministern har liksom vissa skickliga spelare i denna fråga, enligt min mening, blandat bort korten. Han har hållit ett långt militäriskt, topografiskt, fortifikatoriskt anförande, som i min tanke helt och hållet gått på sidan om sjelfva hufvudsaken.

Det kan väl icke bestridas, att de af kammarens ledamöter, som äro militärer och — jag vill säga ändå mera — som älska sitt

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.*

(Forts.)

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm —
Oscar-
Fredriks-
borg.*

(Forts.)

fosterland, äfven vilja se detta fosterland starkt och väl försvaradt. Men, mine herrar, allt sedan år 1883, när det, enligt mitt förmenande, olycksbringande stora förslaget till reorganisation af svenska armén framlades för kamrarna och gick om intet — hvarför jag tackar Gud, oakadt herr chefen för landförsvarsdepartementet tycks djupt beklaga denna utgång — har det synt mig vara ett regeringens bemödande att bitvis och i smyg söka framkomma med detaljer af samma förslag, när det icke i sin helhet lyckats vinna kamrarnes bifall. Det är detta bitvis inskjutande af den nya organisation, som förekom i 1883 års förslag, som jag måste på det bestämdaste motsätta mig. Derföre har jag äfven i den motion, som jag vid början af januaririksdagen framlade för kammaren under n:o 13, om denna fråga yttrat, att mig syntes alla skäl tala för ett afslag för närvarande på denna organisation med alla deraf föranledda kostnader. Först i samband med en allmän reorganisation af artillerivapnet, grundad på en omdaning af hela vårt försvarsverk i ett sammanhang och detta på den nu bestående grundvalen, kan följdriktigt uppställningen af den nu ifrågasatta fästningsartilleribataljonen komma i fråga. Jag anser, att ett bifall nu till förevarande Kongl. Maj:ts förslag skulle kunna medföra ganska många olägenheter, hvarför jag då liksom nu nödgades afstyrka förslaget. Det är ju alldeles gifvet, mine herrar, och man behöfver icke vara militär för att inse detta, att, när man vill reorganisera vårt försvarsverk, dertill erfordras en plan, som åtminstone för kamrarna och de ledamöter deraf, som icke äro militärer, visar *grunderna* för en så beskaffad, högst viktig organisation. Nödvändigheten häraf har jag, icke *en* utau många gånger, både i motioner och muntliga yttranden under förlidne riksdagar inom kammaren framhållit. Men regeringen vill icke lyssna dertill. Regeringen vill icke framlägga en sådan plan för vår nya försvarsorganisation, och jag inser mycket väl hvarför. Men derföre måste jag också, hvad på mig ankommer, energiskt protestera mot, att någon som helst bitvis och i smyg framkommande organisation i den rigtning, som 1883 års förslag innehöll, må vinna framgång. Jag finner det icke riktigt handladt af regeringen att icke framlägga sin mening, den må nu gå i den rigtning, som numera synes vara temligen allmänt antagen inom hela landet, hvilket visade sig just vid de talrika sammankomster, som öfver allt höllos åren 1882 och 1883, nemligen att man vill behålla den organisation vi nu hafva af vår indelta armé, men att indelningsverkets bördor skola aflyftas från de skattskyldiga hemmanen och fördelas lika på alla skattdragande i landet. Denna fråga, mine herrar, är hufvudknuten i hela vår försvarsorganisation, och, hvad på mig ankommer, skall jag aldrig lemna mitt bifall till ett nytt, delvis framlagdt förslag om organisation af ett vapen eller del deraf, förrän jag fått se grunderna för en allmän plan för försvarsverket, på det att alla må veta, hvartån det bär med sådana högst allvarliga organisationer. Intill dess regeringen framlägger sådana grunder till en allmän försvarsorganisation, torde herrarna äfven finna, huru favitskt det är att, så som

här skett, framställa en reorganisation af vårt artilleri. Man kan ju icke ur militäriske synpunkt fullständigt bedöma behovet af artilleri, förr än man får veta, huru stor vår armé är och af hvilka element densamma består.

Men hvarföre vill nu icke regeringen framlägga för Riksdagen dessa grunder till organisationsplan? Jo, därför att regeringen eller chefen för landförsvarsdepartementet — jag beklagar ännu en gång att han icke nu är närvarande — har en baktanke, nemligen att vi skola uppgifva vår *indelta armé* såsom en stam för beväringmanskapet och i stället införa en *preussisk värnpliktsarmé* med alla dess konsekvenser, otaliga olägenheter och bördor för befolkningen i landet. Det är denna, af regeringen icke uttalade mening, som jag finner så ytterst förhatlig, och jag har icke något annat medel till hands att möjligen tvinga regeringen att framlägga grunderna för en organisationsplan än att konsekvent söka förhindra all delvis och framsmygande organisation, som tillhör ett sådant system.

Jag är uppfostrad i militärståndet och har tjänat der i trettio år. Det kan således icke falla mig i att vilja förneka nödvändigheten af ett starkt, reorganiseradt försvar. Men det skall sje så som jag tänkt mig det, och innan dess finnes, som sagdt, intet annat medel till att framtvunga de önskade grunderna än att konsekvent afslå alla nya organisationer. Det är därför jag gör det i denna fråga och kommer att göra det i alla sådana, som hafva till afsigt att förstöra vår indelta armé och aflägsna hvarje förhoppning att få se för Riksdagen framlagda grunder för en ny försvarsorganisation.

På denna grund anhåller jag om bifall till statsutskottets ifrågasvarande förslag.

Friherre von Kræmer: Herr grefve och talman! Mine herrar! Den siste ärade talaren uppehöll sig vid, och detta utgjorde grundtemat i hans yttrande, att chefen för landförsvarsdepartementet oupphörligen skulle hafva framkommit med förslag i smyg. Jag tillstår, att jag förgäfvets sökt efter någon mening i denna förebräelse. Ty ingenting kan väl vara mera officiellt än en Kongl. Maj:ts proposition, och hvad som der föreslås, torde svärligen kunna sägas framkomma i smyg. Om här vore fråga om att genom intriger eller underhandlingar i stället för genom en officiel proposition söka få saker genomdrifna, hvilket lyckligtvis icke kan ske, då kunde uttrycket möjligen vara adekvat. Men såsom förhållandena nu hos oss äro, kan jag, som sagdt, icke fatta, huru detta förslag kan sägas framkomma i smyg.

Den ärade talaren uppehöll sig äfven mycket vid att det icke vore skäl att vidtaga någon ändring i artilleriets organisation, särskildt det, som skulle försvara Vaxholm, förr än en genomgående arméorganisation kommit till stånd, och i synnerhet icke förr än det indelta systemet blifvit fastslaget såsom grundval äfven för det nya landförsvaret. Men jag hemställer hvad denna fråga, organisationen af en fästningsartilleribataljon för Vaxholm, rimligtvis kan hafva

Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm —
Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

Anslag till att göra med indelt *infanteri* och *kavalleri* tillhörande stam-
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

Samme talare förklarade vidare, att han skulle, såsom han uttryckte sig, »energiskt yrka afslag» på hvarje förslag, som innebure sådana partiella reformer. Jag tänkte då inom mig sjelf, att den värde talaren nog skulle »energiskt yrka afslag» äfven på ett genomgående förslag, när ett sådant komme före, och jag behöfde icke vänta länge på bekräftelse af denna min förmodan, ty strax derefter förklarade han, att han aldrig skulle gifva sitt bifall till *någon* sådan organisation, med mindre än den vore grundad på indelningsverket, i det närmaste oförändradt. Detta är ungefär detsamma som att säga: »jag kommer aldrig att skänka mitt bifall till någon annan arméorganisation än den jag sjelf får göra upp», men hvilken då förmodligen icke skall vinna många andras bifall.

En föregående talare har sagt, att man kunde kommandera andra trupper till Vaxholms försvar och derigenom ersätta bristen på besättning. Detta är redan af några talare bemött dermed, att då blir det i stället brist på den plats, hvarefrån dessa trupper tagits. Den talare, som först yttrade sig i denna fråga, herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet, visade ju, och jag tillåter mig att ännu en gång framhålla detta, att på Vaxholm finnas 373 skjutpjäser men icke mer än 200 artillerister, att det således icke fins mer än en artillerist för hvar annan pjäs. Huru är det möjligt att med en sådan besättning kunna sköta kanonerna? Och om man också kommenderar dit beväring eller gardesregementen, huru tror man att dessa, om än aldrig så utmärkta soldater på annat håll, skola kunna sköta de stora fästningskanonerna med deras invecklade mekanism? Marskalk S:t Arnaud rapporterade till Napoleon III efter segern vid Alma: »Eders Majestäts kanoner hafva talat». Jag fruktar, att den, som engång får sig anförtrodt att leda försvaret af Vaxholm, skall nödgas rapportera: »fienden nalkades, men Eders Majestäts kanoner talade icke»; »fienden passerade Vaxholm, men Eders Majests kanoner iakttago fortfarande tystnad». Det är alldeles gifvet, att, utan att man ställer folk bakom kanonerna, med dem ingenting kan uträttas, och den besparing, som på sådant sätt vinnes, är verkligen högst besynnerlig. Först använder man ofantliga summor till anskaffande af dessa dyrbara kanonkolosser, och sedermera, derföre att man icke vill lägga till det lilla belopp, som erfordras för manskap att sköta dem, låter man detta materiel ligga fullkomligt oanvändbart! Jag sade: »det lilla belopp, som erfordras», och fäster mig särskildt vid detta förhållande. Ty i motiveringen till statsutskottets af Andra Kammarens ledamöter dikterade beslut i denna punkt heter det, bland annat, att »den brydsamma ekonomiska ställningen i landet gifver ökadt stöd åt den uppfattningen att icke höja de till fjerde hufvudtiteln nu utgående betydande anslag genom *nya, dyrbara organisationers* införande». När det nu är framställt och icke »i smyg» utan i 3 å 4 kongl. propositioner på siffran uträknadt, att hela den nya utgiften härför efter organisationens fullständiga genomförande belöper sig till 103,000 kronor om året, kan

då detta, i förhållande till kostnaderna i öfrigt för vårt landtförsvår, verkligen kallas för en »dyrbar» organisation? Jag tror tvärtom att få medel skulle vara så väl använda som dessa.

Äfven har en talare yttrat, att Kongl. Maj:t borde för detta ändamål begagna förut tillgängliga medel. Det är just hvad Kongl. Maj:t i detta förslag har gjort, då Kongl. Maj:t föreslagit att taga en del af anslaget till reservartilleriet. Men det är omöjligt att göra motståndarne till denna sak till viljes. När Kongl. Maj:t icke föreslår ett vidt utgrenadt förslag, utan ett sådant, hvarmed endast några tusental kronors tillökning i budgeten skulle åstadkommas, då invänder man, att det skulle varit ett förslag i stort, som borde framlagts. När Kongl. Maj:t vill använda en del af redan tillgängliga medel, då är man ändå icke nöjd utan vill, såsom t. ex. herr Mankell, att, förutom af anslaget till reservartilleriet, äfven uppördsmedlen o. d. skola användas. Men att grunda en ny artilleritrupps organisation på sådan tillfällig inkomst, tvisfar jag på kunde vara fullt allvarligt menadt. Grundtanken i alla dessa invändningar torde väl ändå vara att söka i hvad friherre Klinckowström yttrade, nemligen att han, såsom f. d. militär, önskade Sverige starkt och väl försvaradt — det vilja dessa herrar, alltid! — men de vilja tillika, att det icke skall kosta någonting!

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag, som är lika lydande med Kongl. Maj:ts.

Herr Mankell: Jag nödgas protestera mot några antydningar af den siste talaren. Den ena var, att någon här under diskussionen skulle hafva föreslagit, att man i stället för särskildt fästningsartilleri borde kommendera trupper af andra vapen till Vaxholm. Det har jag åtminstone, för min ringa del, icke gjort, och jag tror icke heller att den talare, som stått på min sida i denna fråga, gjort det; åtminstone har jag icke kunnat höra det. Att vederlägga detta är följaktligen detsamma som att fäkta mot väderqvarnar, och det är ofattligt, huru de båda talare, som understödt Kongl. Maj:ts förslag, kunnat upptaga till bemötande en åsigt, som här i kammaren aldrig blifvit yttrad, men som de tyckas hafva väntat sig att få höra och därför gjort sig beredda på att besvara.

Den siste ärade talaren ville äfven göra troligt, att jag skulle hafva yttrat, att man borde kunna bestrida kostnaderna för denna organisation med uppördsmedel o. s. v. I strid häremot förklarade jag uttryckligen, att jag icke ville taga sådana medel i beräkning för den ifrågasvarande organisationen. Men jag påstod, att, på grund af den ombildning af de garnisonerande truppernas uppsättning, som verkligen egt rum med anledning af 1885 års riksdagsbeslut, skulle Kongl. Maj:t hafva medel till den ifrågasatta organisationen, utan att dertill behöfva särskildt anslag, och detta påstående har jag icke ännu kunnat finna vara vederlagdt.

Den talare, som näst efter mig hade ordet, behagade äfven något föraktligt yttra sig om min, såsom han kallade »skizzartade organisation» af artilleriet. Jag framlade ingalunda något förslag

*Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.*

(Forts.)

Anslag till
en fästnings-
artilleri-
bataljon å
Vaxholm—
Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

till organisation, utan antydde endast, att, om man antager, att första årsklassen af artilleriets värnpligtige stamsoldater uppgår till en viss styrka, af t. ex. 1,000 man, de tolf årsklasserna tillsammans skulle utgöra 12,000 man, men med något afdrag; och detta har aldrig kunnat bestridas. Jag skulle åtminstone kunna hafva anspråk att få reda på, om jag tagit miste på denna siffra, om årsklasserna vore svagare och om således den mobiliseringsskyldiga stamtruppen vore mindre, än den jag uppgifvit. Men detta har ej lyckats mig. Jag har således icke kunnat finna, att de af mig förebragta skälen mot detta särskilda anslag kunnat på något öfvertygande sätt vederläggas, hvarföre jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande om bifall till statsutskottets förslag i förevarande punkt.

Grefve Hamilton: Jag har begärt ordet endast för att bemöta ett yttrande af den siste talaren, som ville framställa såsom önskvärdt, att Kongl. Maj:t skulle få använda de besparingar, som på fjerde hufvudtiteln naturligtvis uppkomma, till uppsättande af nya trupper. Då skulle ju äfven regeringen kunna inrätta nya tjenster, till hvilka Riksdagen icke beviljat något anslag, och jag tror icke att Riksdagen skulle medgifva Kongl. Maj:t rätt att på så sätt förfoga öfver allmänna medel.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr grefven och talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller 2 punkten i statsutskottets utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 55.

3—6 punkterna.

Biföllos.

7 punkten.

Friherre Klinckowström: Äfven mot ifrågavarande, af statsutskottet här framställda förslag får jag afgifva min reservation. Fyra ledamöter af Andra Kammaren inom utskottet hafva, såsom jag nemligen finner, i en reservation uttalat sig mot denna punkt, och af det sätt, hvarpå denna reservation är sammanfattad, kan jag förmoda, att den blifvit bifallen på den afdelning inom utskottet, der denna punkt först behandlades, fastän den sedan föll i utskottets plenum. Jag får således förena mig med denna reservation, som lyder sålunda: »Utskottet hemställer alltså att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på sådant sätt bifallas,

att Riksdagen för tillämpning af nya värnpligtlagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m. må på extra stat för år 1888 anvisa 77,500 kronor;» och anhåller jag, att herr greffen och talmannen ville för kammaren framställa proposition å detta förslag. Hvarföre jag det gör, har jag redan i min förut nämnda motion N:o 13 vid förra januaririksdagen uttalat. Jag ansåg nemligen der, att

då afsigten med detta vid 1886 års riksdag på extra stat beviljade anslag af 150,000 kronor ursprungligen var för detta ändamål, äfvensom för landstormens behof, småningom organisera en stam af *reservbefäl*, som i krigstid kvarblef i landsorterna äfven när det aktiva befälet gick i fält;

då detta ändamål synes till spillo gifvet af regeringen, som hufvudsakligen lemnat uppdraget med rullföringen med mera till det *aktiva* befälet;

då sistnämnda befäl utan särskildt arvode bort åläggas den ifrågavarande rullföringen, så mycket hellre som vid den indelta arméns senaste lönereglering det afsågs, att befälet skulle underkasta sig, utan vidare lönetillägg, den ökade tjenstgöring en omdaning af armén medförde;

då de öfriga utgifter, ifrågavarande rullföring medför, väl torde tills vidare kunna bestridas med ett vida mindre anslag, än nu äskas; så mycket hellre som hvad derutöfver kan åtgå må kunna *undantagsvis* och med Riksdagens medgifvande bestridas af fjerde hufvudtitelns besparingar;

då — intill dess regeringen framlägger en plan, innehållande *grunderna* för försvarsverkets omdaning, med bibehållande af indelta armén såsom stam för de värnpligtige — allt *definitivt* ordnande af denna fråga torde böra anstå, jag härmed anfört alla de skäl, hvarpå jag stödjer min åsigt, att en nedsättning af anslaget, på sätt reservanterna begärt, verkligen är af behofvet påkalladt. Nu har man visserligen vid tillsättandet af det befäl, som för rullföringen och iordninghållandet af beväringen genom landförsvarets försorg blifvit åstadkommet, sökt att dervid kunna erhålla äfven personer, som icke varit i aktiv krigstjenst anstälde. Men, mine herrar, jag vet icke om svårigheterna varit för stora, eller om den goda viljan fattats, allt nog, efter den redogörelse härför, som finnes anford i

Anslag för
värnplågtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.

(Forts.)

Bihanget till Svensk författningssamling N:o 9, som jag här har i min hand, har jag efterräknat, huru detta bemödande slagit ut att få ett slags reservbefäl för rullföringen och iordninghållandet af beväringen, med särskildt afseende på sådana personer, hvilka, i händelse af krig, icke skulle behöfva uttagas i aktiv tjänst. Resultatet af denna beräkning, grundad på nämnda officiella handling, har utfallit på följande sätt:

	I aktiv krigs- tjänst varande.	(F. d. militära eller civila.)	Summa.
I första militärdistriktet hafva för ifrågavarande ändamål upptagits:	42	23	65
i andra militärdistriktet -----	53	22	75
i tredje » -----	82	36	118
i fjerde » -----	71	28	99
i femte » -----	60	29	89
Summa	308	138	446

Häraf se vi, att af samtliga 446 personer, som af landtförsvarsdepartementet blifvit utsedda för den ifrågavarande befattningen, äro icke mindre än 308 i aktiv tjänst varande officerare och underofficerare och 138 f. d. militärer och civila. Men jag ber herrarne lägga märke till, att af dessa civila personer, som skulle biträda vid denna rullföring och hålla ordning på beväringen under vissa förhållanden, innehar en del civila befattningar i mångt och mycket uti statens tjänst, och huru vida dessa vid krigstillfälle skulle blifva att fullkomligt påräkna för ifrågavarande ändamål, det vill jag för närvarande låta vara osagdt. Jag vill visst icke undandraga mig att lemna till och med mycket mera penningar, än hvad regeringen nu begärt, för att organisera det ifrågavarande befälet. Men, mine herrar, det vore under det bestämda vilkoret att i aktiv tjänst varande officerare, som dermed sysselsattes, icke skulle därför erhålla *särskild* aflöning. Ty jag anser, att indelta arméns befäl och underbefäl, i synnerhet dess befäl, för närvarande är, i förhållande till den militära tjänstgöring detsamma älgger, tillräckligt eller mer än väl betaldt för att äfven kunna åtaga sig detta älggande. Äfven om detta för första eller andra året skulle komma att förorsaka något större besvär, så skall det dock med all säkerhet framdeles, sedan hela organisationen kommit i ordning, icke ådraga detta befäl mera besvär och sysselsättning, än att det mycket väl kan åstadkommas med den aflöning, som det för närvarande åtnjuter och som, efter hvad jag hört flera af det indelta befälet yttra, är fullt tillräcklig och mer än motsvarande det arbete, de på roten hafva sig förelagdt.

På denna grund synes mig, att, åtminstone tills vidare, alla skäl tala för att, i stället för hvad statsutskottet i denna punkt föreslagit, den deremot afgifna reservationen blifver af kammaren bifallen.

Friherre von Kræmer: Detta mycket omtalade och omstridda anslag är nu änyo under debatt uti denna kammare. Jag kan icke neka till, att den första känsla, som den ständiga striden om detta anslag väckt hos mig, har varit förvåning. Om här vore fråga om någon större summa, skulle jag förstå detta upprepade och ifriga motstånd emot detta anslag, men här är ju endast fråga om 150,000 kronor för att göra en verklighet af det beslut, som Riksdagen förut fattat angående utvidgning af beväringsexercisen och en noggrannare kontroll öfver de beväringsskyldige, för att derigenom uppnå det, som väl måste anses vara det viktigaste af allt, nemligen likhet inför lagen för alla de medborgare, hvilka, då det en gång gäller, skola offra lif och blod för fosterlandet. Det är detta, som skulle vinnas genom den nya organisationen af inskrifningsväsendet, och kan detta vinnas genom de 150,000 kronor, må jag då icke vara ursäktad, om den känsla, som motståndet deremot nu hos mig väcker, är, som sagdt, *förvåning?*

*Anslag för
värnpliktiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

(Forts.)

Den talare, som först hade ordet, åberopade sig hufvudsakligen på reservanternas från Andra Kammaren vid betänkandet fogade reservation. Det är således de skäl, som af dem blifvit anförda, hvilka det tillkommer mig att något närmare bemöta. Dessa reservanter återkomma oupphörligen till 1875 års skrifvelse, angående ordnandet af arméns befäls löneförmåner, hvaruti sista momentet har följande lydelse: »den löntagare vid krigsmakten till lands, hvilken å ny lönestat ingår, skall vara skyldig underkasta sig de förändringar i tjänstgöringsskyldighet och aflöningsförmåner, hvilka en omorganisation af landtförsvaret kan göra erforderliga». De stödjå sig således på denna lösryckta punkt och yrka att, då Riksdagen en gång har beslutat sagda underkastelse, detta inskrifningsväsende skall kunna utan vidare läggas på de nuvarande officerarne utan ersättning.

Om man åberopar en handling, bör man väl dock *fullständigt* genomgå densamma? I det underdåniga memorial, som Kongl. Maj:t bifogat 1875 års statsverksproposition, hvilken legat till grund för löneregleringen, yttras såsom en genomgående princip för den nya arméorganisationen, att lönen skall delas i dagaflöning och fast lön, men, säger statsrådet, för de officerare af den indelta armén, hvilka icke skola vara i tjänst hela året om, kan icke, förr än den nya arméorganisationen blifvit genomförd, aflöningen bestämmas uti fast lön och dagaflöning, »utan», säger han, »beträffande dagaflöningen lärer denna vid indelta armén icke lämpligen böra åtnjutas under längre tid, än vapenöfningarne fortgå, eller 2 månader, alldenstund tjänsten på roten icke utgör ett dagligt arbete; hvaremot jag, såsom ersättning för tjänsten på roten i förhållande till dess utsträckning och vikt, åt indelta arméns befäl föreslagit lämpliga tjänstgöringspenningar.» När nu desse officerare skola åläggas förrättningar, hvilka räcka hela året, huru kan man då åberopa 1875 års skrifvelse för att dermed styrka, att de med de löneförmåner af lön och tjänstgöringspenningar, de nu erhålla för tjänsten under mötena om $\frac{1}{4}$ kvartals tjänstgöring på roten (expeditionsföring), skola, utan

Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.

(Forts.)

vidare ersättning, åläggas dessa *under hela året* räckande göromål? Det synes mig tvärt om vara klart, att så snart man utsträcker tjänstgöringen till hela året, man ingår på den princip, som låg till grund för 1875 års skrifvelse, nemligen af dagaflöning. Kongl. Maj:ts förslag år 1886 var också fullt konsekvent i detta afseende, ty der föreslogs, att tjänstgöringspenningarne skulle indragas och de officerare, hvilka icke komme att åtnjuta någon särskild ersättning, skulle befrias från tjänstgöring mellan mötena, hvaremot af dessa tjänstgöringspenningar, med tillägg af det erforderliga statsanslaget, skulle gifvas dagaflöning åt de officerare, som bestrida inskrifningsgöromålen. Såsom bekant, föll emellertid detta Kongl. Maj:ts förslag och i stället anvisades detta extra anslag af 150,000 kronor. Att derföre nu klandra, att detsamma användes till fyllande af de löner och tjänstgöringspenningar, som den indelta arméns officerare åtnjuta, det är att, *dels* på samma gång man stödjer sig på 1875 års skrifvelse, icke vilja erkänna hvad som låg uti 1875 års förslag, *dels* klandra sig sjelf, så vida man deltog i 1886 års afvisande af Kongl. Maj:ts då framlagda förslag.

Man må dessutom icke tro, att det är så ringa besvär, som åligger arméns officerare genom detta inskrifningsväsende. Redan några helt få siffror skola, som jag hoppas, göra denna sak klar. Kompaniområdes-befälhafvarne äro 188. Hvar och en af desse har att redovisa för ungefär 243 man, tillhörande 1:sta klassen af de värnpligtige. De öfriga 11 klasserna lemna ungefär 10 gånger detta antal. Man kommer sålunda till att hvar och en af de 188 kompaniområdes-befälhafvarne skall i rullorna införa ett antal af cirka 2,430 man. Om man tänker på denna siffra, och om man besinnar alla de förändringar, som inom ett sådant antal folk kunna ega rum, och hvilka förändringar skola i rullan införas, så torde man inse, att arbetet med en sådan inskrifning sannerligen icke är lätt. Kan man då finna, att den lilla aflöning af 480 kronor, som tilldelats en kompaniområdes-befälhafvare, är öfverdrifven? Jag, för min del, kan icke finna det. Jag ber dessutom att få påpeka, att dessa 150 tusen kronor icke räcka till någon ersättning åt fanjunkarne, hvilka biträda vid inskrifningsgöromålen. Till följd häraf hafva kompani- cheferne blifvit icke allenast moraliskt tvungne, utan äfven genom antydningar föranledde att till fanjunkarne afstå någon del af detta, i sig sjelf icke synnerligen stora belopp, hvilket de sålunda icke ens åtnjuta ofkortadt.

Friherre Klinckowström, ehuru stödjande sig på reservanternas från Andra Kammaren mening, vill icke, att dessa göromål skulle läggas på den indelta arméns officerare, utan, så vidt jag fattade honom rätt, var det tvärt om hans mening, att inskrifningsgöromålen skulle läggas på andra personer, åt hvilka detta skulle anförtros, för att dessa personer skola finnas att tillgå vid krigstillfälle och då sköta inskrifningsväsendet. Detta föreslogs äfven af en motionär vid förra riksdagen och är, enligt min tanke, rätt mycket att uppmärksamma. Jag hemställer dock till friherre Klinckowström, huru vida 150,000 kronor, eller ens det dubbla beloppet, skulle blifva

tillräckligt för detta ändamål? När det icke blefve arméns officerare, hvilka skulle *kommenderas* att verkställa detta arbete, utan utanför armén ännu stående personer skulle uppsökas, hvilka personer frivilligt åtog sig inskrifningsgöromålen, skulle det helt säkert medföra dryga kostnader. Jag vill visserligen icke bestrida, att det icke vore ur vissa synpunkter nyttigt, att inskrifningsorganisationen vore alldeles fristående, men det skulle, som sagdt, kosta mycket mera på det sättet. Ett skäl finnes dock, hvarföre man kan draga i tvifvelsmål, huru vida det vore lämpligt, särskildt här i Sverige, att på detta sätt organisera inskrifningsväsendet såsom en fristående organisation — ett sätt, på hvilket det t. ex. är ordnad i Danmark och Norge — och icke dertill använda arméns officerare. Förhållandet är nemligen som bekant i de nämnda länderna, att armén icke består af mer än *ett* element, de värnpliktige, hvilka af civila myndigheter införas i rullorna och sedermera öfverlemnas till sina militäre befälhafvare. Sälunda kommer befålet i lika mycken beröring med alla sina soldater. Hos oss äro förhållandena icke så ordnade. I fall inskrifningsväsendet vore en civil organisation skulle det lägre armébefålet icke komma i beröring med de inskrifne värnpliktige annat än under öfningarne, under det de deremot hela året stå i mer eller mindre beröring med stamtruppen. Det är därför den omständigheten, att *svenska* armén består dels af en stamtrupp, dels af beväring, som gör att särskildt i Sverige i afseende på inskrifningsväsendet det är önskligt, att det skötes af militärbefålet. Detta kommer derigenom året om i mer eller mindre beröring äfven med den del af deras blifvande trupp, som utgöres af värnpliktige och ej — såsom annars blifve förhållandet — endast med stamtruppen.

Om man väger emot hvarandra dessa två alternativ, att antingen hafva fördelen af en helt och hållet särskild organisation för inskrifningen, hvilken orubbad kvarstår då arméns officerare gå i fält, men hvarigenom desse få en mindre kännedom om den trupp, som de skola kommendera, eller, å andra sidan genom att man använder officerare till kompaniområdes-befälhafvare, och endast för afdelningsområdena civile befälhafvare, deremot vinna att kompaniofficerarne hela året om äro i beröring med truppen och lära sig känna den och äro vana vid dess skötande, kan det, ur militärisk synpunkt, blifva fråga om, hvilket är det bästa. Jag tror, för min del, att, med anledning af det för oss egna förhållandet, att vi hafva en blandad trupp af stam och beväring, det varit mycket välbetänkt att öfverlemna inskrifningen, åtminstone hufvudsakligen, till arméns befäl.

Jag ber dessutom att få påpeka, att, i afseende på anslaget belopp, reservanterna icke velat medgifva mera än, såsom de yttrat, till inskrifningsväsendet vid beväringstrupperna 27,522 kronor 50 öre och till arfvoden åt afdelningsområdes-befälhafvare 50,000 kronor, eller tillsammans i jernadt tal 77,500 kronor. Jag ber då att få påpeka en glömska, som så väl reservanterna som den första talaren gjort sig skyldige till. Det är ju alldeles uppenbart, att om man också vill, trots de af mig anförda skälen, anse att arméns befäl

Anslag för värnpliktiges inskrifning och redovisning m. m.

(Forts.)

*Anslag för
värnpliktiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

(Forts.)

skall kunna kommenderas till dessa inskrifningsgöromål utan någon som helst ersättning, så vill man väl icke utsträcka detta så långt, att man anser befälet kunna *utan ersättning* kommenderas äfven *utom regementets stånd?* Sådant måste likväl på några orter blifva förhållandet. Det finnes ju, såsom vi alla veta, trakter af vårt land, der något regemente icke finnes förlagdt, och då skulle de officerare, som der skola sköta beväringens inskrifningen, kommenderas till detta icke allenast utan ersättning, utan till på köpet utanför sitt regementes stånd. Sådana trakter äro Öland, Norra och Södra Möre, bergslagera, Askims och Säfvedals härad af Göteborgs och Bohus län. Det vore synes mig att drifva saken till den yttersta grad af orättvisa att fordra, att de skola åtaga sig dessa göromål, hvilka icke ingingo uti 1875 års löneroglering, icke allenast utan ersättning, utan också utanför regementets stånd och sjelfva dessutom få vidkännas resekostnaderna. Då jag således anser, att en pålitlig organisation af inskrifningsväsendet är ett af de viktigaste mål man kan tänka sig, enär derigenom skall vinnas full rättvisa åt alla medborgare i afseende på skyldigheten att, i den mån lagen kräver, uppoffra lif och blod för fosterlandet; och då det slutligen är fråga om en så obetydlig summa som 150,000 kronor, för att sålunda få en verklighet af den nya beväringens föreskrifter, så återkommer jag till det, hvarmed jag började, att det är med en verklig känsla af *förrövning*, som jag hör detta motstånd emot denna anslagspost. Orsaken dertill kan jag icke fatta. Möjligen är det någon dold anledning dertill, som väl under diskussionen i så fall framkommer; i sakens egen natur söker jag förgäfvets en emot motståndets styrka svarande orsak!

På de skäl, som jag nu anfört, finner jag mig föranlåten att yrka bifall till statsutskottets förslag, d. v. s. att Riksdagen i år måtte bevilja samma belopp som förra året, eller 150,000 kronor.

Friherre Leijonhufvud: Efter den utredning, den siste ärade talaren gjort, kan jag fatta mig temligen kort. Jag vill endast påpeka, att jag för min del skulle med nöje se, om det låte sig göra att organisera detta bestyr utan den aktiva arméns befäl; men detta låter sig icke göra. Sjelfva operationen sönderfaller i tvenne delar, af hvilka den första eller sjelfva inskrifningen är en ren civil förrättning, och som således icke ovilkorligen kräver användande af militärer eller har med armén att göra förr än efter sedan den skett. Den andra delen af operationen eller rullföringen är deremot af militär art, och därför är det lämpligt att dertill hafva militärer att tillgå. I vissa länder, såsom till exempel Danmark, förrättas inskrifningen af justitiedepartementet, som tyckes hafva om händer ärenden, hvilka här i Sverige lyda under civildepartementet, men derefter vidtager arméns bestyr med de värnpliktige. I vårt land skulle det ej låta sig göra att utföra hela inskrifningen genom civila personer, emedan de dertill användbare tjänstemännen äro alltför fåtaliga, och skulle särskilde tjänstemän dertill förordnas, blefve kostnaden flere gånger större än den summa, Kongl. Maj:t begärt.

Rullföringen efter sedan beväringen blifvit inskrifven skulle väl i alla fall öfverlemnas till armén. I den mån tillgång finnes på militärer, som afgått ur den aktiva tjensten, äro visserligen de mest lämplige till användande vid sådana befattningar, men antalet af sådana, som äro villiga och i stånd att åtaga sig dessa göromål, är ganska ringa. Derför har Kongl. Maj:t måst till de lägre befattningarna anlita allehanda folk — bokhållare, jägmästare, t. o. m. apotekare — som ansetts möjliga. Framtiden får utvisa, om på det sättet målet vinnest! Men i allmänhet har ej annan tillgång funnits än i tjenst varande militärer och till de högre områdesbefälhafvareplatserna äro de äfven tills vidare mest användbara.

Man bör icke heller tycka, att det äskade anslaget är för stort, då i Norge kostnaderna för samma sak uppgå till mellan 60 och 70 tusen kronor, ehuru Norge endast är hälften så stort som Sverige, och i Danmark till mer än 70,000 kronor, ehuru befolkningen der är mindre än hälften af Sveriges och landets utsträckning ganska ringa i jemförelse med vårt lands.

Hvad beträffar friherre Klinckowström, invänder han, att han gerna skulle hafva varit med om att bevilja detta och mer till, om bevärbefälet varit fristående från armébefälet, men jag befarar att hans bifall i alla fall strandat mot det inkastet, att hela arméorganisationen ej öfverensstämmer med den plan han därför uppgjort. Jag har här en redogörelse för rullföringen i andra länder och deraf visar sig, att den t. ex. i Norge i lägre instansen tillhör civila och kommunala, men i högre instansen öfvergår till militära myndigheter.

I Tyskland tillhör inskrifningen och rullföringen landtvärnsbefälet, som derför uppstår särskild godtgörelse. Rullföringen är icke heller, såsom här, betraktad som en småsak och kostar en mycket betydlig summa. Jag hörde med nöje, huru en ledamot af Andra Kammaren inom statsutskottet, som fått på närmare håll se huru med inskrifningen tillgick, fann det vara ett ganska drygt göromål, och derför röstade för detta anslag; och jag tror, att i den mån det blir mera bekant, hvilket besvär det i verkligheten medför, skall man inse behovet af en särskild ersättning derför.

Emot friherre Klinckowström ber jag slutligen få anmärka, att här icke är fråga om en omorganisation af försvaret, utan endast en förbättring af en särskild institution, som redan förefans före löneregleringen 1875.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan om beviljande af ett anslag å 150,000 kronor.

Herr Mankell: Jag tror åtskilligt ännu vara att säga angående denna mycket omordade sak.

Jag ber till en början att få instämma med reservanterna i deras yrkande, att det äskade anslaget å 150,000 kronor måtte nedsättas till 77,500 kronor, hvaraf 27,522 kronor 50 öre för inskrifningsväsendet vid beväringstrupperna och 50,000 kronor till arfvoden åt afdelningsområdesbefälhafvarne; och jag kan icke finna annat än att de hafva

Anslag för värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m.

(Forts.)

*Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

(Forts.)

handlat fullkomligt riktigt, då de afstyrkt ytterligare medels beviljande på den grund, att det nuvarande indelta befälet genom den år 1875 beslutade löneregleringen för arméns befäl skulle vara ovilkorligen skyldigt att underkasta sig den ökade tjenstgöring, som kunde ifrågakomma.

Man har visserligen velat göra troligt, att befälet icke skulle hafva denna skyldighet, emedan den omorganisation, som vid 1875 års lönereglering afsågs, icke ännu blifvit genomförd; och detta skäl har med mycket eftertryck framhållits både af den siste ärade talaren och af talare vid föregående års riksdag i så väl denna som Andra Kammaren. Detta skäl tror jag dock vara ganska lätt att vederlägga. Ty i sjelfva verket befinna vi oss nu under en pågående omorganisation af armén. Vid 1885 års riksdag förändrades, såsom jag förut nämnt, grunderna för den värfvade eller garnisonerade arméns sammansättning, rekrytering och aflöning, och *det* var ju ett vackert steg till en omorganisation. Vid samma riksdag antogs ny värnpligtsslag med utvidgad öfningstid och ökad kontroll för de värnpligtige. Detta innebär en annan del af samma omorganisation.

Vid denna riksdag har framlagts förslag till hela båtsmanshällets ombildande efter nya grunder; och derjemte har i den kongl. propositionen en antydan blifvit gjord derom, att indelta kavalleriet skulle följa samma väg; och förmodligen — jag tager det för alldeles gifvet — skall infanteriet komma efter. Vi befinna oss följaktligen under pågående omorganisation, och förnekandet häraf såsom skäl, att icke utan särskild ersättning pålägga det indelta befälet ifrågavarande bestyr, tror jag därför icke vara hållbart.

Den andre talaren uppläste ett utdrag ur det memorial, som åtföljde 1875 års löneregleringsförslag, med särskildt afseende på tjensten å roten. Äfven jag har fäst mig vid denna punkt och har den uppskrifven för att uppläsa den, hvilket dock icke torde vara behöfligt, då man redan gjort det. Men jag kommer till ett helt annat resultat än nämnde talare.

Hvad var det för tjenstgöring, som ifrågasattes år 1875, då den nya löneregleringen gjordes? Det var den tjenstgöring, som skulle uppkomma i följd af genomförandet af 1875 års förslag, hvilken var vida mera ansträngande och tog befälets krafter mycket mer i anspråk, än hvad nu är fallet. Då var det fråga icke blott om långvarigare skolor och öfningar, utan äfven om rullföring för 20 särskilda klasser af värnpligtige, hvaraf 12 i beväringen och 8 i landstormen; nu deremot är endast fråga om rullföring för 12 klasser, hvaraf 6 i beväringen och 6 i landstormen, således vida mindre besvär; och likväl kommer man med det påståendet, att det indelta armébefälet bör få särskild ersättning därför. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten dervid, att lönerna tilltogos ganska betydliga just till följd af den ökade tjenstgöringen; om jag icke misstager mig alltför mycket, höjdes de åtminstone för indelta arméns befäl med omkring 50 % i medeltal. Det är visserligen sant, att tjenstgöringspennningarne icke skulle utgå för till exempel kompanichefen med mera

än 400 kronor, men deremot höjdes fasta lönen så mycket mera. Och då trodde alla, att det var nämnda ökade tienstgöring, som afsågs.

Jag anser det vara ganska vådligt med afseende på framtiden, om man vid detta tillfälle skulle genom ett bifall till anslaget i princip erkänna berättigandet af en särskild ersättning. Vi kunna vara säkra på, att om vi nu säga A, så måste vi sedermera äfven säga B och C o. s. v. Hvad som nu begäres för det indelta befälet, är sannolikt en obetydlighet, mot hvad som framdeles kommer att fordras. Detta finner man af den ursprungliga kongl. propositionen i detta ämne, hvilken talar om ersättning, icke blott åt kompanicheferna utan äfven åt andra officerare.

Att nu bevilja detta anslag, vore så mycket farligare, som sannolikt hvarje krona, man på detta sätt gifver det indelta befälet, frånryckes de medel, som skulle kunna anslås åt det blifvande landstombsbefälet, hvilket det skulle tillhöra att i krigstid ombesörja hela rullföringen. Det var med anledning deraf jag tog mig friheten att vid den upplösta riksdagen alternativt väcka motion om, att antingen blott 50,000 kronor skulle beviljas till arfvoden åt de afdelningsområdes-befälhafvare, hvilka böra betraktas såsom första början till ett landstombsbefäl, eller också att, om man ville bevilja hela summan, detta skulle ske med det uttryckliga vilkoret, att penningarne uteslutande användes till landstombs-befälens aflöning. Orsaken, hvarför jag icke vid denna riksdag förnyade min motion, var dels den, att jag icke trodde, att denna fråga skulle komma före på sådant sätt, att den nu kunde blifva definitivt löst, dels ett samtal, som jag hade med krigsministern, hvarunder han lemnade upplysning om åtskilliga förberedande åtgärder till bildande af landstombsbefäl, som han vidtagit. Imellertid medhann jag ej, i följd af den knappa tiden före motionstidens slut, den omarbetning af min motion, som nämnda upplysningar gjorde nödvändig. Men jag har derföre icke afstått från densamma.

Det synes mig klart, att, om organisationen af landstombsbefälet skall genomföras på det sätt och i den utsträckning, som af krigsministern åsyftas, betydliga medel komma att erfordras. Och jag ber ännu en gång få framhålla, att ju mer vi gifva vika för de oberättigade anspråken på särskild ersättning åt det indelta befälet, desto svårare blir det i framtiden att få penningar åt landstormens befäl, och desto svårare blir det äfven att få landstormen organiserad. Derföre torde vara lämpligast, att denna fråga fortfarande hållas öppen, och att Riksdagen icke, genom beviljande af särskildt ersättning till indelta befälet, må gifva ett erkännande åt principen. På denna grund tager jag mig friheten att instämma i reservanternas yrkande.

Friherre Klinckowström: Jag begärde ordet egentligen för att lemna ett berättigande af den uppfattning herr friherre von Kramer fått af mitt första anförande i denna fråga. Jag måste tacka honom för hans grannlagenhet, då han sade, att han icke var

*Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovisning
m. m.*

(Forts.)

*Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
nin gm. n.*

(Forts.)

fullt säker på sin uppfattning, och jag ber att få nämna, att han hade både rätt och orätt deri, i uppfattningen nemligen. Jag skulle för min del önska, att befälet för denna rullföreling vore ett sjelfständigt befäl, skildt från det aktiva armébefälet; men till dess en sådan organisation hunnit att komma till utförande, är det alldeles nödvändigt, att det aktiva armébefälet *tills vidare* öfvertager så mycket som kan vara behöfligt, men för ett sådant arbete anser jag det aktiva befälet för närvarande vara tillräckligt aflönadt och icke behöfva någon särskild ersättning. Jag har sjelf en trettioårig erfarenhet som militär, och jag minnes — och vädjar i detta fall till den nuvarande chefen för ingeniör-corpsen — huru som vi, som aldrig hade någon semester, fingo arbeta 12 å 14 timmar om dagen, men icke var det då fråga om någon särskild penningeersättning. Vi hade vår lön på stat och dagaföring under vissa förhållanden. Jag skulle vara den förste att bifalla mycket högre aflöning för detta bestyr, men endast i sammanhang med hela landtförsvarets omorganisation; men detta lappverk kan icke, såsom friherre von Kræmer gjort, kallas för någon organisation, och fortfar jag i mitt yrkande om bifall till reservationen.

Grefve Hamilton: Motståndet mot det nu till behandling föreliggande anslaget utgår från två olika synpunkter; från den ena sidan påstår man, att det indelta befälet vore skyldigt till dylik tjenstgöring, och å den andra sidan yrkar man afslag på den grund, att det är ett civilt arbete, som helst bör förrättas af personer, hvilka i händelse af krig kunna fortsätta dermed. De, som drifva den senare satsen, vederlägga fullständigt de föregående, då de genom medgifvande, att arbetet med rullförelingen är civilt samt att militärer äro aflönade för att utföra militära arbeten, äfven måste erkänna, att desse icke gerna kunna åläggas ett civilt arbete utan ersättning. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att hvarje militär, i likhet med den föregående ärade talaren, utan knot skulle mottaga hvarje åläggande af ökad tjenstgöring, men då måste denna vara af militär beskaffenhet, och jag tvislar på att den föregående talaren skulle velat åtaga sig sådana uppdrag, som utföras t. ex. af mönsterskrifvare, utan att derför få någon ersättning. Motståndet, som göres mot förslaget af dem, som yrka att utom armén stående personer härvid borde anlitas, påminner om hvad som inträffar då man ej vill erkänna hvad som är bra, derför att icke det bästa möjliga kan erhållas.

Den siste ärade talaren beklagade sig äfven öfver, att hvad som föreligger ej är något fullständigt helt, utan ett lappverk. Men hvarför är det så? Derför att Riksdagen icke velat gifva erforderliga medel till genomförande af en fullständig organisation.

Då efter min mening för rullförelingen nödvändiga penningar måste lemnas, då Riksdagen så nyligen som förra året beviljat samma anslag, och då ett afbrott i dess utgående skulle förrycka eller göra omöjlig den ifrågavarande organisationen, får jag yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr grefven och talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den emot punkten afgifna reservation, samt förklarade, sedan den förra propositionen förnyats, sig finna densamma med öfvervägande ja besvarad.

*Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

(Forts.)

Friherre *Klinckowström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller 7 punkten i statsutskottets utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och antager det förslag, som innefattas i den emot förevarande punkt afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 34.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag ufärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

8 punkten.

Friherre von Kræmer: Utskottet har här föreslagit en nedläggning icke blott i afseende på hvad af Kongl. Maj:t begärts, utan äfven särskildt i det anslag till fältartilleriet, som under en lång följd af år utgått. Kongl. Maj:t har begärt 700,000 kr. till artillerimateriel utan åtskilnad, och till gemensamt användande till fält-, positions- och fästningsartillerimateriel. Under en lång följd af år har Riksdagen anvisat särskilda belopp till fältartillerimateriel för att få denna efter Riksdagens tanke, så vidt man kan sluta sig dertill, viktigaste del af artilleriet så fort möjligt i ordning, och särskilda belopp till positions- och fästningsartilleriet. Jag kan icke neka till att jag finner detta sätt, hvarpå anslagen under en lång följd af år utgått, lämpligast. Jag skiljer mig i det afseendet från Kongl. Maj:ts tanke; han begär 700,000 kr. så att säga i ett för allt. Jag instämmer således i afseende på fördelningen af anslagen med utskottet; blott angående siffrans belopp under lit. A. är jag skiljaktig. Utskottet resonnerar på så sätt att då nu af det 1878 be-

*Anslag till
artilleri-
materiel.*

Anslag till
artilleri-
materiel.

(Forts.)

räknade beloppet endast 800,000 kr. återstå, och således med det af Kongl. Maj:t begärda anslaget fältartilleriet dock icke blefve färdigt nästa år, utan då återstode 200,000 kr., det vore skäl att nu anvisa 400,000 kr. och nästa år 400,000 kr. Om det må tillåtas mig ett skämtsamt uttryck, är en annan gång en skälm, och särskildt kan det inträffa under nu varande budgetsförhållanden, då vi veta att det skockar sig moln på den ekonomiska horisonten, att tillgångarne nästa år icke äro så rikliga som nu. Mig synes derföre att allt talar för att nu bevilja lika mycket som skett för åren 1883—87 eller för nästa år 600,000 kr., då till nästa års budget endast 200,000 kr. vore kvar för att anslagssumman vore till fullo utbetald, och jag tror att det för nästa års statsutskott vore ganska välkommet att endast hafva dessa 200,000 kr. kvar.

Särskildt ber jag vidare få påpeka, att, för att kunna leverera dessa kanoner i rätt tid, de två bruk, som tillverka dylika, nödgats betydligt öka sin arbetsstyrka, sätta upp nya maskiner m. m. Om man nu minskade anslaget, vore de tvungne att afskeda en del af dessa nyanskaffade arbetare. Jag hemställer, om detta vore att gå i den riktning, som Riksdagen ofta påyrkat, att så vidt möjligt är låta tillverka all dylik materiel inom landet. Genom dessa afprutningar på anslagen göres det för bruken aldeles omöjligt att någorlunda vare sig beräkna eller väl använda arbetsstyrkan. Således yrkar jag på grund af dessa skäl — att vi nu veta oss hafva tillgångar för anslagets utbetalning, som vi kanske ett annat år icke hafva, samt ur synpunkten af att vi måste upprätthålla den inhemska kanontillverkningen genom jemna beställningar, — att vi nu liksom föregående år till fältartilleriemateriel bevilja 600,000 kronor. Det är visserligen sant att nu ett halft löfte af statsutskottet uttalats att till ett annat år gifva dessa 400,000 kronor, hvarigenom hela den beräknade anslagssumman inom samma tid skulle hafva blifvit utbetald, men det är betydlig skilnad för de i fråga varande bruken att få beställningar ett år förut mot att erhålla dem senare, ty de hafva då intet att göra under en mellantid. Ett år tidigare eller senare kan dessutom i militäriskt hänseende vara af stor betydelse. Det är utan tvifvel att i en arméorganisation, der den stridande styrkan hufvudsakligen består af beväring, mycket beror på att tillräckligt och godt artilleri finnes, som i det afgörande ögonblicket kan köra upp och stödja det unga infanteriet. Detta ögonblick kan komma förr än vi nu tro, och då finge man bittert beklaga uppskofvet. Jag får derför äfven ur denna synpunkt göra hemställan, att samma belopp som förlidet år, eller 600,000 kronor, nu äfven måtte beviljas.

Herr af Burén: Då det flera gånger visat sig, att utländsk materiel och utländska alster inköpts af svenska staten för att fylla dess behof, så ligger det mig om hjertat att, om i fråga varande anslag beviljas, dervid det vilkor måtte fästas, att, så vidt den föreslagna materielen kan inom landet tillverkas, densamma anskaffas

och köpes från vårt eget land. Jag hemställer därför, att nu föredragna punkt måtte bifallas med nämnda vilkor.

*Anslag till
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Friherre Leijonhufvud: Förhållandet är, såsom en föregående talare nämnde, att anslaget till fältartillerimaterielens anskaffning varit särskildt beviljad under en följd af år. Enligt det ursprungligen uppgjorda förslaget skulle af det beräknade antalet batterier sex fyllas med gamla kanoner, mynningsladdnings- och refflade, och det återstående antalet 24 förses med bakladdningskanoner, sex-spända, 8 cm. Kostnaden härtill beräknades till 4,600,000, och af denna summa har utgått 1880 150,000, 1881 250,000, 1882 400,000 och för hvarterdera af åren 1883—87 600,000 kronor; således återstå nu 800,000, hvaraf Kongl. Maj:t för 1888 begärt 600,000, hvarefter 200,000 skulle återstå. Statsutskottet yrkar deremot, att den nuvarande resterande summan fördelades på så sätt, att 400,000 kr. beviljades nu och lika mycket nästa år. och detta är frågans hela historik. Jag får påpeka, att den sistnämnda fördelningen icke träffar kanonanskaffningen, ty de 400,000, som nu skulle anslås, räcka fullkomligt till sjelfva kanonerna, men det blefve en hop utredningspersedlar och ammunition m. m. d., hvars anskaffande blefve uppskjutet till följande år, och på grund af detta skäl har flertalet af statsutskottets ledamöter ansett sig kunna gå in på den hemställan, som nu är i fråga.

Något yrkande har jag icke att göra.

Herr statsrådet Ryding: I likhet med en föregående talare har jag endast att erinra, att det är en känd sak, att under hvarje öfvergångstid, då ny materiel anskaffas, är det vapen, för hvilket materielen anskaffas, svagt. Det är således alltid skäl att så vidt möjligt förkorta denna öfvergångstid. Möjlighet dertill finnes, det hafva vi sett, och icke kan det hafva varit svårt nu att få budgeten att gå ihop. Man har sagt mig att i statsutskottet det har ansetts, att det hädanefter, nästa år, ej blefve lika lätt att få budgeten att gå ihop och att detta skulle vara ett skäl till minskningen af detta årets anslag; men detta är just ett skäl *mot* att göra nedsättning nu, då penningar finnas, och talar således *för* att nu till i fråga varande materiel bevilja 600,000 kronor; blefve det sedan vid nästa års statsreglering svårt att få det att gå ihop, hade man ju endast då att anslå 200,000 kronor för att få öfvergångstiden afslutad.

Det är icke utan att staten har en slags moralisk förpligtelse till att icke minska den summa, hvarför under flera år beställningar gjorts hos de bruk, som med stora uppoffringar lärt sig att tillverka dessa kanoner af ny modell och ny metall. Jag vet, att dessa bruk vid tillverkningens början hade svårt att leverera den kontrakterade beställningen på utsatt tid, men sedan de ökat sina arbetares antal och sedan dessa blifvit vana, kunna de nu leverera kanoner i den mån beställningar göras. När så är, är det då klokt att nu under en tid af hårdt betryck minska dessa beställningar och derigenom tvinga bruken att möjligen afskeda sina arbetare? Det är visser-

*Anslag till
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

ligen sant att om vi nu bevilja 600,000 kronor, endast skulle för nästa år återstå 200,000 kronor, samt att en minskning i arbetarnes antal då i alla fall skulle komma att ega rum, men om frågan betraktas från budgetsynpunkt, vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att vi stå inför frågan om ny handgevärsmo- dell. Denna fråga kan icke länge uppskjutas; man måste tänka på att förr eller senare, till nästa år såsom jag hoppas, framlägga inför Riksdagen förslag till ny gevärsmo- dell och anskaffningen af dessa nya vapen kommer äfven att kräfva penningar; äfven detta är ett skäl att nu undan- göra anskaffningen af ny artillerimateriel. Regeringen blefve der- för kammaren tacksam om den, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, be- viljade till fortsatt anskaffning af den i fråga varande materielen 600,000 kr. eller den summa som hittills under flera år utgått.

En ärad talare på Blekingebänken ville vid detta anslag fästa det vilkoret att anskaffningen skulle ske inom landet; jag vill fästa talarens uppmärksamhet på, att denna artillerimateriel anskaffats inom landet, allt sedan de första elfva batterierna hade inkommit från Tyskland. Orsaken hvarför dessa togos från Tyskland var den, att Krupp hade patent på tillverkning af dylik materiel, och vilkoret för att man skulle få tillverka sådan inom landet var, att först dessa elfva batterier togos hos honom. Men manne icke bakom den ärade talarens förslag tankarne kunna följas till innehållet af en i dagarne synlig tidningsartikel angående beställningar af re- volvrar i Belgien? Härmed är förhållandet precis detsamma som i föregående fall. Efter försök med revolverar af både schweiziska och belgiska modeller bestämde sig svenska krigsstyrelsen för an- tagandet af en revolver af Nagants modell. Emellertid innehade Nagant patent å denna modell i Sverige och tillverkning af dylika revolverar var således inom landet för hvarje annan person förbjuden. Krigsstyrelsen vände sig då till Nagant för att erhålla tillstånd att tillverka inom landet men fick till svar: »endast med det vilkor att först 5,000 revolverar beställas och tillverkas hos mig». Detta var ett större antal revolverar än som behöfdes, och efter långa under- handlingar dels sänkte Nagant sitt pris, dels medgaf han tillverk- ningen fri inom Sverige, sedan 2,600 blifvit tagna utifrån; så för- håller sig med denna sak. Dessutom tillåter jag mig fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att ett cirkulär utgick från rege- ringen i början af förra året, hvilket var generelt och icke angick krigsstyrelsen ensamt, och hvilket anbefalde vederbörande myndig- heter att vid anskaffningen för statens behof af ny materiel, an- vända varor och alster af svensk tillverkning, så vidt möjligt vore. Regeringen har således gjort hvad på den ankommer, för att i dy- likt hänseende skydda svensk industri.

Friherre Klinckowström: Jag begärde egentligen ordet för att inlägga en gensaga mot de skäl, som herr chefen för landtför- svarsdepartementet anförde, då han yttrade: »när nu penningar finnas —» o. s. v. Detta är en sanning men med modifikation. Det är omöjligt herr statsrådet obekant, att vi snart nog beklag-

ligen stå inför en befarad statsbrist vid en blifvande statsreglering d. v. s. under nästa år. Det är icke nog med att af de beräknade tillgångarne för staten ett belopp af 4 millioner kronor för å nederlag liggande bränvin måst strykas, utan, om jag icke allt för mycket misstager mig om uppgifterna, officiella och officiösa, angående de stora inkomstkällorna, som egentligen mata statskassan, nemligen tullen, bränvinsmedlen och jernvägarnes inkomster, hotas vi på alla dessa områden af stor brist, ty att inkomsterna der minskats är för alla känt. Särskildt får jag uppmana herr generaltulldirektören, som här är närvarande, att vitsorda rättigheten af hvad jag nu sagt. Med den sanningskärlek, som utmärker honom, är jag öfvertygad att han, hvad hans eget departement beträffar, skall gifva stöd åt hvad jag nu haft äran anföra. På samma sätt är det med bränvinet; tillverkningen har minskats och inkomstkatten i proportion derefter. Jernvägarne lida, hvad inkomster beträffar, af detta kroniska onda, att ju längre de dragas mot norr, och det ju är regeringens afsigt att draga dem ända till Haparanda, desto mindre blifva inkomsterna och det i högst betydlig grad. Derjemte hafva vi vid denna riksdag att vänta en nedsättning af kronoarrendena, som, om jag icke missminner mig, blifvit föreslagen till 10 procent. Äfven detta är icke obetydligt, och öfver allt finner man sålunda nedsättningar i inkomsterna. Skola vi nu derjemte öka utgifterna, tror jag, att vi snart vid statens reglerande komma till den punkten, att vi få lof supplera hvad som fattas i inkomster med en extra beskattning, hvilket vore en högst sorglig företeelse. Jag har icke vid detta Riksdagens senare sammanträde aflemnat någon motion angående statsregleringen, och det är af grundsats, som jag uderlätit detta, men jag har i mitt stilla sinne tänkt, att en minskning af de begärda 600,000 kronor skulle med afseende hvad jag nyss nämnt vara ganska passande. Hade jag äfven haft fullt förtroende till Konungens nu varande rådgifvare, skulle jag hafva pläderat för den åsigten, att vid användning af den begärda summan fördelningen deraf öfverlemnades åt vederbörande departementschef. Men under nu varande förhållanden måste jag äfven sluta mig till yrkandet om den fördelning af de 500,000 kr., som af utskottet är föreslagen, och jag får således anhålla vördsamt om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bennich: Jag är uppkallad af den siste talaren för att meddela upplysningar, som han trodde skulle lända till stöd för hans ord; jag är då skyldig meddela kammaren, att de sista månadernas uppbörd, d. v. s. de 4 första månadernas af innevarande år, med 700,000 kr. öfverstiger motsvarande uppbörd i fjol. Följaktligen kan man af detta förhållande icke draga några slutsatser i den riktning, friherre Klinckowström framställt. Jag är icke någon spåman och vågar därför icke uttala någon mening om, huru uppbörden i framtiden kan blifva; men jag är skyldig att meddela upplysningar, och friherre Klinckowström torde väl hafva sig bekant, att de uppgifter jag lemnar äro rigtiga.

*Anslag till
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Anslag till
artilleri-
materiel.

(Forts.)

Friherre von Essen, Fredrik: Då jag deltagit i det slut, hvar till utskottet kommit, är jag skyldig att meddela skälen dertill. Jag anser, för min del, detta anslag vara af synnerlig vigt; men då inom statsutskottet obenägenhet yppades att bevilja det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, och kamraterna i utskottet från Andra Kammaren erbjödo en summa, som jag, för min del åtminstone, i någon mån ansåg tillfredsställande, syntes det mig bättre att antaga detta erbjudande än att i en gemensam votering riskera möjligheten af ett afslag, hvilket naturligtvis hade varit ganska ofördelaktigt. Detta är det enkla skäl, som förmått mig, och jag förmodar äfven andra ledamöter af utskottet, att icke biträda den kongl. propositionen.

Friherre von Kræmer: Jag är tacksam mot friherre Klinckowström, som utförde i detalj hvad jag antydningssvis nämnde, eller att nästa gång statsutskottet har att reglera budgeten tillgångarne antagligen äro mindre än nu; visserligen hafva hans farhågor nyss i ett hänseende blifvit vederlagda, men i det stora hela och åtminstone i afseende på behållningar från föregående riksdagar torde dock vara obestriddt hvad han yttrade. Han framkastade då den frågan, om det nu vore nödvändigt att under sådana omständigheter påskynda fältartilleriets fullbordande. Jag tror att man ej kan gifva något annat svar än ett enhälligt ja. Derför vore bäst att nu gifva det begärda anslaget, så att artilleriet vore fullbordadt, innan de befarade svårigheterna vid budgetens reglerande föranledde att ytterligare draga ut på tiden, — en dyrbar tid, hvars förlust man sedan hundra- och tusenfaldt kunde få beklaga.

Hvad de betänkligheter beträffar, som den siste ärade talaren anförde, synes de mig fullkomligt rättfärdiga hans ståndpunkt inom utskottet, der man nödgas väga tillgångarne, men vid det slutliga afgörandet betyda de icke det minsta, ty i händelse af gemensam votering kommer denna att gälla anslagets bestämmande till 600,000 eller 400,000 kr. Något annat kan icke ifrågakomma, ty icke ens i Andra Kammaren kan något allvarligt yrkande om rent afslag framställas.

Fortfarande får jag således yrka bifall till statsutskottets förslag med den förändring att siffran under lit. a förändras till 600,000.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats dels bifall till statsutskottets hemställan, dels, af frih. von Kræmer, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i fråga om mom. a) summan 400,000 kronor höjdes till 600,000 kronor, dels ock, af herr af Burén, att utskottets hemställan skulle bifallas med vilkor att, så vidt ifrågavarande materiel kunde tillverkas inom landet, densamma anskaffades och köptes från vårt eget land.

Härefter gjorde herr grefven och talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till statsutskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre von Kræmer begärde votering, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraproposition dervid antagits bifall till det af honom framställda yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

*Anslag till
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Den, som bifaller 8 punkten i statsutskottets utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles punkten med den ändring, att i fråga om mom. a) summan 400,000 kronor höjes till 600,000 kronor.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 31.

9—17 punkterna.

Biföllos.

Föredrogs å nyo och godkändes lagutskottets den 27 och 28 sistlidne maj bordlagda utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckta motioner om ändring af 26 kap. 2 § byggningsbalken; och

n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till 17 kap. 16 § rättegångsbalken.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 27 och 28 i nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändring af 1 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

*Ifrågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*

Herr Bergius: Mot syftet i den ifrågavarande motionen, hvilket är att bereda lindrigare kostnader vid lagfart, då sterbhusdelegare hafva gemensamt sålt arffallen fast egendom, har jag icke något att erinra, i synnerhet som jag hyser den åsigten, att enligt nu gällande lag sterbhusdelegare, innan arfskifte skett, ega erhålla gemensam lagfart å arffallen fastighet. Sökes åter lagfart på grund af arfskifte, tror jag, att det riktigaste är, att särskild lagfart meddelas för hvarje sterbhusdelegare. Härvid uppkomma dock för sterbhusdelegarne en del onödiga kostnader, och torde det vara i sin

*Ifrågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*

(Forts.)

ordning, att detta missförhållande afhjelpes; men lagutskottet har föreslagit något annat och mera, nemligen att gemensam lagfart endast får meddelas i det fall, att egendomen i sin helhet af en eller flere bland sterbhusdelegarne öfvertagits eller af dem samfäldt till annan öfverlåtits; och vidare innefattar förslaget, att arfskifte måste upprättas, innan lagfart meddelas.

Utskottet påstår äfven, att enligt nu gällande föreskrifter lagfart å arffallen fastighet icke bör meddelas förr än arfskifte, eller bodelning, der sådan åtgärd erfordras, egt rum.

För min del har jag icke kunnat förstå, att i lagfartslagen finnes någon sådan föreskrift, som utskottet här har antagit skulle finnas. Man har i så fall velat åberopa 2 § lagfartslagen, men den innehåller endast, att vid arf skall tiden för lagfarts sökande räknas, der för arfslottens bestämmande skifte eller bodelning erfordras, från det dylik förrättning hölls. Detta är något helt annat! Det är en annan sak att säga, när skyldigheten att söka lagfart inträder, än att säga: man får icke söka lagfart, innan arfskifte skett.

Om utskottets förslag blir lag tror jag, att större svårigheter skulle uppstå än de, som utskottet velat afhjelpa. För sterbhusdelegare är det ofta fördelaktigt, om icke rent af nödvändigt, att lefva längre tid samman i bo oskifta. Det händer då ibland, att de behöfva inteckna boets fasta egendom, men det får icke ske förr än lagfart meddelats. Enligt lagutskottets förslag få de icke lagfart, förr än boet skiftats, och kunna följaktligen icke heller inteckna fastigheten, så länge de lefva i boskifte.

Likaledes är det ofta nödvändigt, för att betala boets skulder, att sälja dess fasta egendom, innan egendomen skiftas, och i förordningen af den 18 september 1862 stadgas: »Ej må man taga arf utan att den dödes gäld betala». Men utskottet säger något helt annat, nemligen att sterbhusdelegare ej få sälja arffallen fastighet, innan den skiftats dem emellan.

Om utskottets förslag skulle antagas, finnes, efter mitt förmanande, för sterbhusdelegarne i gäldbundet bo, hvars hufvudsakliga tillgång vore fast egendom, ingen annan utväg än att antingen afträda boet till konkurs eller pro forma upprätta ett partielt arfskifte rörande fastigheten, hvilket sedan måste blifva helt olika, när det slutliga skiftet sker.

Vid den häradsrätt, der jag är ordförande, tillgår det vanligen så, att sterbhusdelegarne gemensamt söka och erhålla lagfart på grund af boupppteckningen. Jag har särskildt uppmanat dem att gå denna väg, för att undvika onödiga omkostnader, och jag har icke försport någon olägenhet deraf. De olägenheter, som utskottet antydt, anser jag icke vara af någon nämnvärd betydelse. Det är alldeles klart, att om sterbhusdelegarne fått gemensam lagfart och icke skiftat, så får sedan icke en af dem sälja, utan att arfskifte skett och hans lott blifvit utbruten. Mellan sterbhusdelegare i skiftadt bo existerar ett bolagsförhållande, och ett dylikt bolag bör lika väl som andra bolag vara berättigadt att sälja sin fasta egendom, utan att den derförinnan emellan bolagsmännen skiftas.

Enligt min uppfattning är utskottets förslag synnerligen opraktiskt, men då det kan vara billigt och lämpligt, att lagförändring vidtages, hvarigenom sterbhusdelegare berättigas gemensamt lagfara arffallen fastighet, äfven sedan skifte egt rum, så anhåller jag, att frågan måtte till utskottet återremitteras.

*Frågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*
(Forts.)

Herr Bergström: Herr grefve och talman! Hvad angår rätta tolkningen af gällande lag angående lagfart å fång till fast egendom, skall jag icke djupt inlåta mig derpå. Uti nu förevarande delar af lagen råder nemligen, såsom utskottet visat, väsentligen olika praxis; dock får jag säga, att jag för min del lutar mest åt den åsigten, att det är främmande för lagens grundtanke och princip, att man skulle kunna meddela sterbhusdelegare gemensam lagfart å en dem tillfallen, men oskiftad fastighet. Det har icke varit meningen med utskottets förslag att hindra delegare i bo att lefva samman i bo oskifto; men jag vill fästa uppmärksamheten på, att ett sådant rättsförhållande icke närmast och företrädesvis bör betraktas från eganderättens synpunkt, utan från bolagskontraktets. Så uppfattar högsta domstolen sammanlevande i bo oskifto och så uppfattas det äfven inom romerska rätten, enligt hvilken en delegare i ett sådant bo kallades icke dominus, än mindre condominium, utan *socius* eller bolagsman.

Enligt min åsigt är det alldeles nödvändigt att, om man skall kunna åstadkomma fullständighet och reda i anteckningarne i lagfartsprotokollen och fastighetsböckerna, måste man för beviljande af lagfart fordra de handlingar och åtgärder, hvarigenom delegarnes i detta bolag eganderätt till bolagets fastighet blir ideelt bestämd eller, som det på det juridiska konstspråket heter, bestämmas *pro partibus indivisis*. Sådant sker först genom arfskifte; hvaremot en fullständig och verklig delning, såsom bekant, åstadkommes endast genom delning af den samfälda fastigheten enligt grunderna för laga egoskifte.

De af den förste talaren anförda fall, då den föreslagna lagens bestämmelser skulle medföra olägenheter, voro följande: det första, att genom bifall till detta lagförslag hindrades arfvingar, som ville lefva samman i bo oskifto, att inteckna boet tillhörig fastighet, ty sådant kunde icke ske utan att lagfart föregått. Denna olägenhet torde icke vara af mycken vikt, ty en klok man lemnar icke gerna ett sterbhus lån mot inteckning i en detsamma tillhörig fastighet. Han måste nemligen först — hvad ofta är ganska svårt — undersöka om alla sterbhusdelegarne deltagit i pantförskrifningen, ty saknas en enda, så är pantförskrifningen och den derpå grundade inteckningen ogiltig. Endast en enig och samstående vilja hos sterbhusdelegarne kan med laga verkan förfoga öfver den samfälda fastigheten i dess helhet. Jag tror därför, att detta fall icke har någon praktisk betydelse. Hade jag några kapital att placera mot inteckning i fast egendom, skulle jag sannerligen icke därför välja någon fastighet, som tillhörde sterbhusdelegare, lefvande samman i bo oskifto, äfven om sterbhusdelegarne derå fått lagfart.

*Ifrågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*

(Forts.)

Det andra af talaren åberopade fallet var, att i 1862 års förordning om urarfvagörelse står, att ej må man taga arf, utan att betala den dödes gäld; och ansåg talaren, att sterbhusdelegarne, om utskottets förslag blefve antaget, skulle varda förhindrade att utan föregående skifte försälja boets fastighet. I anledning deraf får jag fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att, så vida arfvingar vilja undgå ansvar för betalning af den dödes gäld, det icke torde vara för dem rådligt att sälja någon boets fastighet, utan läser enda sättet för vinna af ansvarsfrihet vara att söka urarfva förmån. De få under sådana omständigheter icke heller nu sälja någon boets fastighet; de få öfver hufvud icke taga någon befattning med boet, så framt de vilja göra sig urarfva.

Såsom det framhölls vid 1886 års riksdag, då herr Smedbergs motion först väcktes, åsyftade han dermed icke något annat än att i uppgifna fall minska lagfartskostnaden, och frågan hade från sådan synpunkt kunnat mycket lätt ordnas genom ändring af expeditionstaxan. Detta föreslog jag också då, men i sådant fall skulle det icke lyckats att regelbinda den vacklande praxis; hvilket mål vinnes genom bifall till utskottets hemställan. Två landtdomare förklarade 1886 i denna kammare, att de ansågo sig icke kunna meddela lagfart annat än på en ideelt bestämd andel i en fastighet. Andra, såsom den förste talaren i dag, äro af en annan åsigt. När nu den föreslagna åtgärden gäller målet att minska kostnaderna för sterbhusdelegarne och på samma gång derjemte regelbinda en ojemn och vacklande praxis, så finner jag icke annat, än att det är rätt att vidtaga denna åtgärd.

Fall kunna för öfrigt förekomma, då det länder till stor olägenhet, om man icke genom sjelfva lagfartshandlingen kan få veta, huru stor del i en fastighet hvar och en sterbhusdelegare egt. Så, om det blir fråga om klander af fång, måste den, som klandrar, veta, för huru stor del han skall hålla sig till den ene eller andre sterbhusdelegaren. Likaså, om det är fråga om hemulsskyldighet, måste köparen veta, för huru stor del hvar och en af sterbhusdelegarne svarar till hemul. Vidare i det fall, då det gäller återbäring, t. ex. i händelse en arfvinge har varit frånvarande och de öfriga sålt fastigheten oskiitad, så måste han kunna få veta, huru stor del han har att återkräfv. Det gifves många dylika fall, men jag vill ej trötta kammaren med att uppräknat alla de händelser, i hvilka det är af stor vikt att af offentliga handlingar kunna inhämta, huru stor lott hvar och en af de sterbhusdelegare, som afhändt sig en fastighet, egt i densamma.

På dessa grunder yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lothigius: Jag delar de betänkligheter, som den förste talaren uttalade mot att i lagfartslagen införa ett stadgaande, som skulle innebära ett bestämdt hinder för sterbhusdelegare, som vilja behålla och gemensamt besitta en fastighet, som tillfallit dem i arf eller genom arf och giftorätt att derå vinna gemensam lagfart och derefter kunna låta inteckna fastigheten.

I fråga om tolkningen af nu gällande lag i detta fall äro, såsom utskottet angifver, meningarne delade, men i det af lagutskottet anförda rättsfallet har dock högsta domstolen utan meningsskiljaktighet uttalat den åsigten, att enligt nuvarande lag hinder icke möter för sterbhusdelegare att erhålla gemensam lagfart å arffallen fastighet. Herr ordföranden i lagutskottet anmärkte, att en dylik rätt för sterbhusdelegare ej vore af praktisk betydelse, enär långifvare ej torde vara benägna att belåna inteckningar, utfärdade af sterbhus, emedan för bedömande af dylika handlingars giltighet skulle erfordras undersökning, huruvida de, som utfärdat inteckningshandlingen, verkligen vore arfvingar och alla arfvingar efter den som förut egt fastigheten. Men utom det att naturligtvis långifvaren kan hafva så fullständig personlig kännedom om hvilka, som äro delegare i ett sterbhus, att ingen tvekan kan råda, så torde väl i allmänhet, i fråga om hvilka som äro delegare i affiden persons bo, bouppteckning vara lika tillförlitlig som arfskifte.

*Ifrågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*

(Forts.)

Vidare antyddes, att endast sällan skulle ifrågakomma, att fast egendom under längre tid egdes af sterbhus och förvaltades för gemensam räkning. Derom har jag en annan erfarenhet och tror mig kunna säga att åtminstone i de orter af riket, om hvilka jag har närmare kännedom, sådant ingalunda är ovanligt. Att under en sådan längre tids förvaltning det är af vigt att kunna lemna inteckning i egendomen, är uppenbart. Detta kan med nu i ämnet gällande lagstiftning ske, men med den af utskottet föreslagna skulle sådant blifva omöjligt.

Nu har jag visserligen samma mening, som den förste talaren uttalat och hvilken högsta domstolen i det ofvan omnämnda rättsfallet godkänt om sterbhusdelegares rätt enligt nu gällande lag att gemensamt erhålla lagfart å arffallen fastighet och anser följaktligen något tillägg derom icke vara egentligen nödvändigt. Men då ett dylikt tillägg kan vara gagneligt för undanröjande af den vid åtskilliga domstolar ännu följda praxis att för beviljande af lagfart å arffallen fastighet fordra arfskifte, så vill jag icke motsätta mig sjelfva hufvudinnehållet i förslaget, utan får endast instämma i den förste talarens yrkande om återremiss, på det att Riksdagen måtte från utskottet erhålla ett förslag, som jemte det att det afhjelper de öfverklagade olägenheterna vid lagfart å arffallen fastighet, som blifvit af sterbhuset försäld, tillika är så affattadt, att det icke utgör ett hinder för sterbhusdelegare, som lefva samman i bo oskifte, att å dem genom arf eller giftorätt tillfallen fast egendom erhålla gemensam lagfart.

Herr Forssell, Otto: Den, som sökt taga kännedom om och jemföra lagbestämmelserna i den nya lagfartslagen af 1875 å ena sidan och bestämmelserna i ärfdabalken å den andra, kan icke förvåna sig deröfver, att det blir olika tolkningar och åsichter hos domarena om huru dessa båda författningar skola kunna förlikas. Lagfartslagen bjuder beträffande arffallen egendom, 1:o att egendomen skall lagfaras och 2:o att sådan lagfart icke får ega rum

Ifrågasatt ändring af § i lagfarts-förordningen. förr än arfskifte skett. Denna åsigt har utskottets ordförande, som jag tror, riktigt framhållit. Å andra sidan har här en annan talare sagt, att detta icke alls är nödvändigt, men jag tror för min del åtminstone, att det varit 1875 års lagstiftares mening, att någon lagfart icke skulle få ega rum, utan att alla de personer, som hade del i den arfåttna egendomen, skulle utbryta sina delar och att hvarje sådan del skulle lagfaras för sig. Men när denna lag skrefs, glömde lagstiftaren bort ett lagstadgande, som utskottets ordförande också åberopade, nemligen 11 kap. ärfdabalken, som talar om arfvingar, som lefva samman i bo oskifto. I sådant fall kan lagfart uppskjutas i årtal, och icke kan då den egendomen kvarstå i lagfartsboken såsom tillhörande en affiden person. Man hade därför bort göra ett tillägg i lagfartslagen i syfte att, för den händelse sådant skriftligt aftal, som förmåles i 11 kap. ärfdabalken, åstadkommes angående fast egendom, skulle denna afhandling intagas i lagfartsprotokollet såsom ett tecken till att egendomen sedermera eges gemensamt af arfvingarne såsom en bolagsegendom, d. v. s. egendomen skulle lagfaras utan arfskifte. Men det finnes icke någon sådan föreskrift. Detta är en lucka i lagen. Derifrån hafva dessa olycksaliga motioner kommit riksdag efter riksdag, samt utskottets alla försök att bota saken. Jag undrar icke öfver att de misslyckats, enär alla förslagen äro lika bristfälliga som 1875 års lag, i det att de stå i strid mot den andra gällande lagen, eller 11 kap. ärfdabalken. Lagutskottet är således fullkomligt oskyldigt. För min del kan jag icke godkänna lagutskottets föreliggande förslag, af samma grund som jag icke kan godkänna 1875 års lag, i det skick den är.

Nu har föreslagits återremiss till utskottet. Detta skulle väl vara i syfte, att lagutskottet skulle utarbета ett annat förslag. Jag tror dock icke, att det är lagutskottets skyldighet att vara lagstiftare utan endast att pröfva de lagförslag, som komma in. För öfrigt har utskottet icke tid till något lagstiftningsarbete, ty sådant får icke vara hastverk. Jag skulle helst se, att såväl motionärens som lagutskottets förslag afsloges, och i stället 1875 års lag ändrades i sagda syfte, men då två talare redan förenat sig i yrkande om återremiss, så vill jag icke för min del framställa något särskildt yrkande, utan instämmer med dem, i hopp att lagutskottet måtte afstyrka motionen.

Herr Unger, Magnus: Det är väl, såsom här blifvit sagdt, på många ställen praxis att meddela lagfart på grund af boupp-teckning, men denna praxis strider då mot vår nu gällande lag, der det heter i § 1 af kongl. förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, hvar, som genom köp, byte, gåfva, testamente, arf, giftorätt, skattelösen af kronojord eller annorledes med eganderätt åtkommer fast egendom, söka lagfart å fång, och i § 4 af samma kongl. förordning, att »den, som söker lagfart, skall för rätten uppvisa sin fångeshandling. När ett sterbhus på grund af boupp-teckning söker gemensam lagfart, så sökes denna icke af hvar och en och icke heller företes någon fångeshandling för hvar och en, ty boupp-teckningen är icke en fångeshandling för hvar och en af arfvingarne till viss del i egendomen.

Då den praxis kommit i gång att meddela gemensam lagfart, så har det skett af önskan att icke åstadkomma för stora kostnader för sterbhusdelegarne, och har den blott tillämpats, när alla delegarne sålt. Men det måste väl, som utskottets ordförande anført, lända till reda och icke medföra någon kostnad eller någon olägenhet, om sterbhusdelegarne, innan de söka lagfart, göra arfskifte och få en verklig fångeshandling, som bestämmer, huru mycket hvar och en har i egendomen. Det är nemligen icke på långt när likgiltigt att få bestämdt, huru mycket hvar och en verkligen ärft, äfven om de sålt gemensamt, ty det kan ju lätt hända, att försäljningen klandras, så vidt det rör en af delegarne. Jag känner ett sådant fall, då en person deltagit i försäljningen såsom förmyndare för en af arfvingarne, ehuru denne redan var myndig. Det kan således hända, att ett dylikt klander måste gillas, och att köpet måste återgå. Men huru stor del i lagfarna fastigheten har då den arfvingen, som väckt klandertalan? Ja, det vet man icke, och att, såsom man då måste, efteråt göra arfskifte är icke rätt, ty då kan arfskiftets utgång och rättsföljden af klandret komma att bero på, i hvad mån delegarne önska köpets återgång.

*Ifrågasatt
ändring af
1 § i lagfarts-
förordningen.*

(Forts.)

Egentligen skulle, om man ginge strängt efter nuvarande lag, hvar och en sterbhusdelegare hafva sin särskilda lagfart. Detta har man icke velat, och enligt utskottets förslag undvikes det äfven, hvilket ju är en vinst, men ett oeftergifligt vilkor är, att det först blir klart, huru mycket hvar och en skall hafva.

Hvad som är vordet sagdt derom, att arfvingarne ej skulle kunna lefva i bo oskifto, förstår jag ej. Icke hindras delegarne att lefva samman i bo oskifto derigenom att det på papperet bestämmes, huru mycket hvar och en skall hafva af boet utan att de särskilda arfslotterna utbrytas.

Att ingen får taga arf, innan gälden är betald, är nog sant, men det utgör icke hinder för arfskiftesförrättaren, utan tillgår det ju allmänligen så, att vid arfskiftet bestämmes icke blott, huru mycket hvar och en arfvinge skall hafva, utan äfven hvilken egendom, som skall gå till gäldens betalande, men icke må någon arfvinge, såsom det i 1862 års förordning stadgas, »taga» arf, utan att den dödes gäld betala. För min del ser jag alltså icke någon praktisk olägenhet af den ifrågasatta lagförändringen, men väl den stora fördelen, att det blir reda i förhållandena och att man får veta, hvad hvar och en af sterbhusdelegarne har, och jag yrkar därför bifall till lagutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr grefven och talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på godkännande af förevarande utlåtande och sedan derpå, att det samma skulle till utskottet återförvisas, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Bergström begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

*Ifrågasatt
ändring af 1
§ i lagfarts-
förordningen.*

(Forts.)

Den, som godkänner lagutskottets utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 21;

Nej — 37.

Föredrogos å nyo och godkändes statsutskottets den 25 och 27 sistlidne maj bordlagda utlåtande n:o 16, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Föredrogs å nyo och godkändes lagutskottets den 25 och 27 i nästlidne månad bordlagda utlåtanden:

n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändringar i strafflagen den 16 februari 1864;

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; äfvensom

n:o 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 17 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

Som föredragningslistan nu blifvit genomgången, medgaf kammaren, på framställning af herr grefven och talmannen, att de utfärdade anslagen till sammanträdets fortsättande på e. m. finge nedtagas.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Fosser* under tio dagar från och med den 6 i denna månad.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,55 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.